МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: **«ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0113-з
спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
освітньо-професійної програми
«Педагогіка вищої школи» М. С. Кондренко

Керівник: доцент кафедри педагогіки та
психології освітньої діяльності, доцент,
к.пед.н. _____ Т. П. Голованова

Рецензент: доцент кафедри педагогіки та
психології освітньої діяльності, доцент,
к.пед.н. _____ І. В. Козич

Запоріжжя

2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра педагогіки та психології освітньої діяльності
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»
Освітньо-професійна програма «Педагогіка вищої школи»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
«____» _____2024 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Кондренко Марії Сергіївні

1. Тема роботи: «Організація самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання»
керівник роботи Голованова Тетяна Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент
затверджена наказом ЗНУ від 24.09.2024 р. № 1446-с

2. Строк подання студентом роботи: _____

3. Вихідні дані до роботи: аналіз наукової літератури.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити): розкрити сутність і значення самостійної роботи студентів у процесі професійної підготовки; визначити особливості дистанційного навчання у закладах вищої освіти; дослідити форми і методи організації самостійної роботи студентів у дистанційному форматі; визначити стан організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання; розробити модель організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання; запропонувати рекомендації з організації самостійної роботи майбутніх педагогів в умовах дистанційного навчання.

5. Перелік графічного матеріалу: рисунок «Модель організації самостійної роботи студентів»; 1 рисунок, із результатами дослідження.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали консультанта	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Голованова Т. П.	16.11.23 р.	16.11.23 р.
Розділ 1	Голованова Т. П.	18.01.24 р.	18.01.24 р.
Розділ 2	Голованова Т. П.	06.05.24 р.	06.05.24 р.
Висновки	Голованова Т. П.	11.10.24 р.	11.10.24 р.
Додатки	Голованова Т. П.	08.11.24 р.	08.11.24 р.

7. Дата видачі завдання: _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	жовтень-листопад	виконано
2	Написання вступу	листопад	виконано
3	Написання першого розділу	січень-квітень	виконано
4	Написання другого розділу	квітень-вересень	виконано
5	Написання висновків	жовтень	виконано
6	Оформлення додатків	листопад	виконано
7	Оформлення роботи, рецензування	листопад	виконано
8	Захист	грудень	

Студент _____ Кондренко М. С.

Керівник роботи _____ Голованова Т. П.

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Козич І. В.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 91 с., 2 рисунка, 62 джерела, 2 додатки.

Мета дослідження: розробити та теоретично обґрунтувати модель організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

Об'єкт дослідження: процес організації самостійної роботи студентів.

Предмет дослідження: форми та методи організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти у дистанційному освітньому середовищі.

Методи дослідження. теоретичні методи: аналіз наукової літератури, порівняння, узагальнення; емпіричні методи: бесіда, анкетування, опитування.

Теоретичне значення дослідження: уточнено сутність поняття «самостійна робота студентів»; виокремлено особливості дистанційного навчання як освітньої моделі; сформовано підхід до розробки моделі організації самостійної роботи, що враховує специфіку дистанційного навчання.

Практичне значення дослідження: представлено модель організації самостійної роботи, яку можна використовувати в закладах вищої освіти для підвищення ефективності навчального процесу; розроблено рекомендації для викладачів щодо організації самостійної роботи студентів через систему дистанційного навчання Moodle.

Результати роботи можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти для вдосконалення організації дистанційного навчання, зокрема, самостійної роботи студентів.

Галузь використання: заклади вищої освіти.

САМОСТІЙНА РОБОТА, ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ, САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ, ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ, ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ, МОДЕЛЬ, ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ.

SUMMARY

Kondrenko M. S. Organization of Individual Work of Future Teachers of Higher Education Institutions in The Conditions of Distance Learning.

The qualification work consists of an introduction, 2 parts, findings, a list of references (62 items), an appendixes.

Independent work is a key element of training specialists in institutions of higher education. It promotes the development of skills of self-organization, critical thinking, search and analysis of information, which is extremely important for future teachers of higher education institutions who will work in a knowledge-oriented society. However, the specifics of distance learning put forward new requirements for the organization of independent work, in particular: providing students with access to high-quality educational materials; development of their internal motivation; use of modern information and communication technologies; formation of self-control and reflection skills.

The purpose of the study: to develop and theoretically substantiate a model of the organization of independent work of future teachers of higher education institutions in the conditions of distance learning.

The research tasks:

1) to reveal the essence and significance of independent work of students in the process of professional training;

2) determine the features of distance learning in institutions of higher education;

3) to study the forms and methods of organizing students' independent work in a distance format;

4) to determine the state of the organization of independent work of future teachers of higher education institutions in the conditions of distance learning;

5) to develop a model for the organization of independent work of future teachers of higher education institutions in the conditions of distance learning;

6) to offer recommendations on the organization of independent work of future teachers in the conditions of distance learning.

Object of research: the process of organizing students' independent work.

Subject of research: forms and methods of organizing independent work of future teachers of higher education institutions in a distance educational environment.

Part 1 “Theoretical foundations of the organization of students' independent work in the conditions of distance learning” the essence and significance of independent work of students in the process of professional training is revealed, the features of distance learning in institutions of higher education are considered, the forms and methods of organizing independent work of students in the conditions of distance learning are defined.

Part 2 “An experimental study of the organization of independent work of future teachers of higher education institutions in the conditions of distance learning” the state of the organization of independent work of future teachers of higher education institutions in conditions of distance learning was determined, a model of the organization of independent work of future teachers of higher education institutions in conditions of distance learning was developed, recommendations were made for the organization of independent work of students in conditions of distance learning.

The results of the work can be used by teachers of higher education institutions to improve the organization of distance learning, in particular, the independent work of students.

Keywords: independent work, institution of higher education, independent work of students, distance education, information and communication technologies, digital platforms, model, pedagogical conditions.

ЗМІСТ

Вступ……..……...……...….... 8
Розділ 1. Теоретичні основи організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання…..……..... 11
1.1. Сутність та значення самостійної роботи студентів у процесі професійної підготовки……...….. 11
1.2. Особливості дистанційного навчання у закладах вищої освіти…… 25
1.3. Форми та методи організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання……..…. 36
Розділ 2. Експериментальне дослідження організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання……..……..... 43
2.1. Визначення стану організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання……..…… 43
2.2. Модель організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання..... 55
2.3. Рекомендації з організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання…… 68
Висновки……..... 75
Список використаних джерел…… 79
Додатки…… 86

ВСТУП

Сучасний етап розвитку освіти характеризується активним впровадженням дистанційних форм навчання, що обумовлено як глобалізацією інформаційного простору, так і соціальними викликами, зокрема пандемією COVID-19 та військовими подіями в Україні. У цих умовах актуалізується питання організації самостійної роботи студентів, яка є важливим компонентом підготовки компетентного педагога, здатного до професійного розвитку в умовах постійних змін.

Самостійна робота є ключовим елементом підготовки фахівців у закладах вищої освіти. Вона сприяє розвитку навичок самоорганізації, критичного мислення, пошуку й аналізу інформації, що є надзвичайно важливим для майбутніх педагогів закладів вищої освіти, які працюватимуть у суспільстві, орієнтованому на знання. Проте специфіка дистанційного навчання висуває нові вимоги до організації самостійної роботи, зокрема: забезпечення студентів доступом до якісних навчальних матеріалів; розвиток їхньої внутрішньої мотивації; використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; формування навичок самоконтролю й рефлексії.

З огляду на це, одним із основних завдань педагогічної науки є розробка ефективних підходів до організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання, що враховують сучасні виклики, забезпечують інтерактивність освітнього процесу та сприяють формуванню професійних компетентностей майбутніх педагогів закладів вищої освіти.

Дистанційна форма навчання створює широкі можливості для індивідуалізації освітнього процесу, але також потребує вирішення низки проблем. Студенти можуть відчувати нестачу зовнішнього контролю, мотивації, підтримки з боку викладачів, а також труднощі у використанні цифрових технологій. Це, своєю чергою, може негативно впливати на якість їхньої підготовки.

В умовах війни в Україні та необхідності адаптації освітнього процесу до нових реалій (перебої з електропостачанням, психологічна напруга, зміна місця проживання) важливо створити такі умови, які б сприяли продуктивній самостійній роботі студентів. Крім того, особливого значення набуває інтеграція цифрових технологій у навчальний процес, розробка гнучких і доступних методів організації самостійної роботи студентів.

Таким чином, проблема організації самостійної роботи студентів у закладах вищої освіти в умовах дистанційного навчання є не лише актуальною, але й важливою для забезпечення якості освіти, підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних працювати у складних соціальних та професійних умовах.

Мета дослідження: розробити та теоретично обґрунтувати модель організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

Об'єкт дослідження: процес організації самостійної роботи студентів.

Предмет дослідження: форми та методи організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти у дистанційному освітньому середовищі.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність і значення самостійної роботи студентів у процесі професійної підготовки.
2. Визначити особливості дистанційного навчання у закладах вищої освіти.
3. Дослідити форми і методи організації самостійної роботи студентів у дистанційному форматі.
4. Визначити стан організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання.
5. Розробити модель організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання.
6. Запропонувати рекомендації з організації самостійної роботи

майбутніх педагогів в умовах дистанційного навчання.

Методи дослідження.

- теоретичні методи: аналіз наукової літератури, порівняння, узагальнення;
- емпіричні методи: бесіда, анкетування, опитування.

Теоретичне значення дослідження:

- уточнено сутність поняття «самостійна робота студентів»;
- виокремлено особливості дистанційного навчання як освітньої моделі;
- сформовано підхід до розробки моделі організації самостійної роботи, що враховує специфіку дистанційного навчання.

Практичне значення дослідження:

- представлено модель організації самостійної роботи, яку можна використовувати в закладах вищої освіти для підвищення ефективності навчального процесу;
- розроблено рекомендації для викладачів щодо організації самостійної роботи студентів через систему дистанційного навчання Moodle.

Результати роботи можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти для вдосконалення організації дистанційного навчання, зокрема, самостійної роботи студентів.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

1.1. Сутність та значення самостійної роботи студентів у процесі професійної підготовки

Поняття «самостійна робота» використовується різними авторами у різному значенні, що насамперед визначається тим, як розуміються слова «самостійність», «самостійний», який зміст у них вкладається. У тлумачних словниках «бути самостійним означає «стояти самому», робити щось без сторонньої допомоги, без зовнішнього спонукання, за своїм наміром» [11].

Філософи, соціологи вважають, що самостійність є найістотнішою ознакою людини як особистості, і суб'єкта діяльності. Ця позиція знаходить відображення у цільових складових визначень поняття «самостійна робота».

У педагогічній літературі можна виділити різні підходи до поняття «самостійна робота студентів», які відображають багатовимірність цього явища. До основних підходів належать: діяльнісний, когнітивний, мотиваційний, системний, компетентнісний та технологічний. Розглянемо ці підходи:

1. Діяльнісний підхід ґрунтується на ідеї, що навчання є активним процесом, який реалізується через діяльність студента. У цьому контексті самостійна робота розглядається як форма навчальної діяльності, у якій студент виступає суб'єктом, що активно здобуває знання, опановує навички та вирішує пізнавальні чи практичні завдання..

Представники цього підходу визначають самостійну роботу як форму навчальної діяльності, яка виконується студентом з власної ініціативи або за завданням викладача з метою поглиблення, закріплення чи розширення знань.

З позиції діяльнісного підходу можна надати наступні характеристики

самостійної роботи:

- студент бере на себе відповідальність за організацію свого навчання;
- завдання, які виконуються в рамках самостійної роботи, відповідають професійним вимогам і спрямовані на формування компетенцій;
- студент аналізує, наскільки ефективними були його дії, і робить висновки для подальшої роботи;
- самостійна робота дає змогу враховувати особисті темпи навчання та індивідуальні потреби студентів [19].

Зазначимо, що в умовах дистанційного навчання діяльнісний підхід є особливо актуальним, адже передбачає інтерактивність та активну участь студента в навчальному процесі. В той же час інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій сприяє більш ефективній реалізації діяльнісного підходу, забезпечуючи доступ до навчальних ресурсів і можливість індивідуалізації навчального процесу.

Отже, діяльнісний підхід до самостійної роботи формує студента не лише як майбутнього професіонала, але й як активного суб'єкта, здатного самостійно вирішувати завдання будь-якої складності.

2. Згідно когнітивного підходу самостійна робота розглядається як інтелектуальний процес, пов'язаний із засвоєнням знань, вирішенням проблем, розробкою нових підходів і пошуком інформації. Акцентується увага на когнітивному розвитку студента через самостійне опрацювання матеріалу [39].

Дж. Брунер, Ж. Піаже та інші представники цього підходу розглядають самостійну роботу як процес активного пізнання, який включає пошук, осмислення та систематизацію нових знань.

До переваг когнітивного підходу можна віднести наступне:

- студенти навчаються працювати з великими обсягами інформації, структурувати її та застосовувати у практичних ситуаціях;
- завдання, орієнтовані на вирішення проблем і досягнення цілей, стимулюють інтерес до навчання;
- виконання завдань із багатоваріантними рішеннями сприяє розвитку

креативності;

- здобуті когнітивні навички є основою для ефективної роботи у майбутній професії.

Таким чином, когнітивний підхід до самостійної роботи підкреслює важливість інтелектуальної активності студента та сприяє формуванню навичок, необхідних для успішного навчання і професійного зростання.

3. Мотиваційний підхід акцентує увагу на внутрішніх і зовнішніх чинниках, які спонукають студентів до активного та цілеспрямованого виконання самостійної роботи. Основною ідеєю цього підходу є те, що успіх самостійної роботи безпосередньо залежить від рівня мотивації студентів, яка визначає їхню активність, зацікавленість і здатність досягати навчальних цілей.

З позиції мотиваційного підходу самостійну роботу студентів можна охарактеризувати наступним чином:

- студент чітко розуміє мету самостійної роботи та її значення для особистого і професійного розвитку;

- завдання формуються так, щоб викликати зацікавленість та інтригу, наприклад, через елементи дослідження або творчості;

- урахування інтересів, здібностей і навчальних потреб студентів дозволяє їм відчути особисту значущість завдань;

- використання творчих, дослідницьких, інтерактивних завдань, які викликають задоволення від процесу навчання.

Наголосимо, що завдяки цьому підходу навчання стає процесом, до якого студенти залучені емоційно та інтелектуально, завдяки позитивному досвіду виконання завдань студенти набувають бажання навчатися самостійно упродовж життя, висока мотивація забезпечує якісніше виконання завдань і кращі результати навчання, формуються відповідальність, ініціативність, прагнення досягати цілей.

Вважаємо, що мотиваційний підхід є важливим для організації самостійної роботи студентів, оскільки забезпечує високу залученість у навчальний процес. Він сприяє формуванню як когнітивних, так і особистісних

навичок, необхідних для саморозвитку та професійного зростання.

4. Системний підхід розглядає самостійну роботу студентів як цілісну організовану систему, яка складається з взаємопов’язаних компонентів, що забезпечують досягнення навчальних і професійних цілей. У цьому підході акцент робиться на інтеграції елементів навчального процесу, чіткому плануванні, послідовності й цілеспрямованості навчальної діяльності студентів [10].

Самостійну роботу з позиції системного підходу можна охарактеризувати наступним чином:

- чітка організація самостійної роботи з урахуванням логіки навчального процесу;
- завдання виконуються послідовно, від простих до складних, з поступовим нарощуванням рівня самостійності студента;
- можливість адаптації завдань до індивідуальних потреб студентів і умов навчання (зокрема, в дистанційній формі);
- самостійна робота тісно пов’язана з лекціями, семінарами, практичними заняттями;
- систематичний моніторинг і корекція самостійної роботи.

Завдяки чіткій організації та структурі, системний підхід до організації самостійної роботи студентів забезпечує її цілісність, послідовність і ефективність. Він сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу та дає змогу інтегрувати різні методи, форми і засоби навчання, створюючи умови для досягнення високих результатів та розвитку ключових компетентностей студентів.

5. Компетентнісний підхід приділяє увагу формуванню у студентів ключових компетентностей, які необхідні для їхньої майбутньої професійної діяльності. У контексті самостійної роботи цей підхід спрямований на розвиток не лише знань, а й практичних умінь, навичок, а також особистісних якостей, що дозволяють ефективно застосовувати отримані знання в реальних життєвих і професійних ситуаціях.

До практичного застосування компетентнісного підходу можна віднести те, що:

1) Студенти виконують комплексні завдання (проєкти), які передбачають інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок.

2) Виконання дослідницької роботи, яка передбачає аналіз реальних проблем, використання методів наукового пошуку, формулювання висновків.

3) Розв’язання практичних кейсів, що моделюють реальні професійні ситуації.

4) Завдання з рефлексії дозволяють студентам оцінювати власну діяльність, виявляти сильні та слабкі сторони, визначати шляхи подальшого розвитку [32].

Згідно компетентнісного підходу самостійна робота сприяє підготовці студентів до реальних умов професійної діяльності; забезпечується формування не лише знань, але й соціальних, емоційних і професійних якостей; завдання, спрямовані на формування компетентностей, є більш мотивуючими та викликають більший інтерес у студентів; студенти навчаються самостійно здобувати знання, адаптуватися до змін та застосовувати свої вміння в нових ситуаціях; використання онлайн-ресурсів, симуляторів, інтерактивних платформ робить самостійну роботу доступнішою та ефективнішою.

Таким чином, компетентнісний підхід до організації самостійної роботи дозволяє підготувати студентів до успішної професійної діяльності в умовах сучасного суспільства. Він сприяє розвитку ключових компетентностей, що забезпечують їхню конкурентоспроможність на ринку праці та здатність до саморозвитку упродовж усього життя.

6. Технологічний підхід акцентує увагу на використанні конкретних методів і технологій для організації та виконання самостійної роботи студентів. У цьому контексті самостійна робота розглядається як процес, в якому важливу роль відіграють методи, інструменти, ресурси, а також системи управління, що забезпечують ефективне навчання та досягнення визначених навчальних цілей. Технологічний підхід передбачає інтеграцію різноманітних технологій

навчання для підвищення якості та ефективності самостійної роботи студентів, зокрема в умовах дистанційного навчання. Важливим є використання інформаційно-комунікаційних технологій, електронних ресурсів і дистанційних платформ.

До практичного застосування технологічного підходу можна віднести:

1) Використання відео, анімацій, графіки для пояснення складних теоретичних концепцій. Студенти можуть переглядати навчальні матеріали, виконувати завдання і навіть проводити дослідження через інтерактивні інструменти.

2) Студенти мають змогу проходити навчання через спеціально розроблені онлайн-курси, що включають відеоуроки, тести, практичні завдання, що підтримують самостійне навчання. Ці курси можуть включати як теоретичні, так і практичні матеріали, що дають змогу студентам гнучко організовувати свій навчальний процес.

3) За допомогою спеціальних програм і симуляторів студенти можуть вирішувати практичні завдання в умовах, максимально наближених до реальних. Застосування кейс-методів дозволяє студентам працювати над реальними професійними ситуаціями, застосовуючи набуті теоретичні знання на практиці.

4) Доступ до електронних бібліотек, наукових журналів та інших ресурсів дозволяє студентам активно використовувати сучасні інформаційні засоби для виконання самостійних завдань.

5) Застосування автоматизованих систем оцінювання (онлайн-тести, автоматичні перевірки відповідей) дає змогу швидко отримати зворотний зв’язок та визначити рівень успішності студента.

Основними перевагами технологічного підходу виступає те, що технології дозволяють студентам виконувати самостійну роботу в зручний час і з будь-якого місця, що особливо важливо для дистанційного навчання. Технологічні засоби дозволяють адаптувати навчальний процес під індивідуальні потреби кожного студента, надаючи можливість працювати з

матеріалами на різних рівнях складності. Завдяки використанню технологій, студент може швидко отримувати зворотний зв’язок і коригувати свої помилки. Це також стимулює активність і залучення до навчального процесу. Студенти, працюючи з різноманітними цифровими інструментами, розвивають свою технологічну грамотність, що є важливою компетенцією у сучасному світі. Технологічні системи дозволяють здійснювати точний моніторинг процесу навчання, визначати успішність студентів і проводити оцінку результатів самостійної роботи в реальному часі [5].

Отже, технологічний підхід до організації самостійної роботи студентів сприяє інтеграції традиційних та новітніх методів навчання. Використання різноманітних технологій дозволяє не лише підвищити ефективність і доступність самостійної роботи, але й забезпечити її індивідуалізацію, моніторинг та оцінку, що є ключовими аспектами сучасного освітнього процесу.

Як бачимо, кожен із підходів висвітлює різні аспекти сутності самостійної роботи студентів, і всі вони є взаємодоповнюючими. Інтеграція цих підходів дозволяє глибше зрозуміти та оптимізувати організацію самостійної роботи у процесі професійної підготовки.

Аналіз наукової літератури показав, що поняття «самостійна робота» сприймається як «самостійний пошук необхідної інформації, набуття знань, використання цих знань для вирішення навчальних, наукових та професійних завдань» [35]; як «різноманітні види індивідуальної, групової пізнавальної діяльності студентів на заняттях чи у позааудиторний час без безпосереднього керівництва, але під наглядом викладача» [38]; як «діяльність, що складається з багатьох елементів: творчого сприйняття та осмислення навчального матеріалу в ході лекції, підготовки до занять, іспитів, заліків, виконання курсових та дипломних робіт» [61]; як «засіб організації та виконання учнями визначеної пізнавальної діяльності» [1]; як «метод навчання, при якому учні під керівництвом вчителя та за його завданням самостійно вирішують поставлене завдання у спеціально наданий для цього час та, виявляючи зусилля,

спонукаються до самостійної діяльності, що завершується певними результатами» [9]. Організація самостійної роботи у закладі вищої освіти розглядається як «система заходів з виховання активності та самостійності як рис особистості з вироблення умінь та навичок раціонального придбання корисної інформації» [16]; як «цілеспрямований, внутрішньо мотивований, структурований вид діяльності студента, за якого в умовах систематичного зменшення прямої допомоги викладача виконуються навчальні завдання, що сприяють свідомому і міцному засвоєнню знань, умінь і навичок формування пізнавальної самостійності студента» [12]; як «система різноманітних завдань, що виконуються студентами у навчальний та позанавчальний час, з метою засвоєння професійно-педагогічних знань, умінь та навичок, розвитку педагогічного кругозору, вироблення професійно-значущих якостей особистості вчителя, накопичення досвіду нестандартної творчої діяльності та розвитку активної професійно-педагогічної позиції» [57]; як «початковий етап самоосвіти» [8]; як «важливий інструмент активізації особистісного потенціалу майбутнього фахівця, розвитку пізнавальних інтересів, творчих здібностей, рефлексивних вмінь» [31].

Таким чином, самостійна робота розглядається з одного боку, як система заходів чи педагогічних умов, що забезпечують керівництво самостійною діяльністю студентів, а з іншого – як вид діяльності, що стимулює активність, самостійність, пізнавальний інтерес здобувачів освіти.

Згідно з Положенням «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» самостійна робота студента є «основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов’язкових навчальних завдань» [47].

Самостійна робота студентів виступає важливим елементом навчального процесу і має низку ознак, що характеризують її сутність. Розглянемо ці ознаки.

Цілеспрямованість є однією з ключових ознак самостійної роботи студентів, яка визначає її зміст і організацію. Ця характеристика передбачає наявність чітко сформульованих цілей, спрямованих на досягнення

конкретного результату навчальної діяльності.

Цілеспрямованість самостійної роботи студентів проявляється у наступних аспектах:

- завдання для самостійної роботи визначаються таким чином, щоб сприяти досягненню як короткострокових (вивчення окремої теми чи модуля), так і довгострокових цілей (формування компетенцій, необхідних для майбутньої професійної діяльності);

- цілі повинні бути конкретними, досяжними, значущими та такими, що піддаються оцінюванню;

- самостійна робота спрямована на отримання конкретного результату: виконання контрольного завдання, написання реферату, розв’язання практичної задачі чи створення проєкту;

- чітко визначений результат сприяє мотивуванню студента та підвищенню його відповідальності за навчальний процес;

- цілеспрямованість дозволяє студенту самостійно визначати порядок і способи досягнення поставлених цілей, обирати ресурси та методи, які найкраще відповідають його індивідуальним потребам і стилю навчання;

- завдання самостійної роботи, сформульовані з урахуванням цілеспрямованості, допомагають студенту поступово оволодівати знаннями, навичками та компетенціями, необхідними для професійної діяльності;

- у результаті студенти вчаться пов’язувати теоретичні знання з їх практичним застосуванням;

- завдання та цілі самостійної роботи відповідають навчальному плану, програмам дисциплін і освітнім стандартам, що забезпечує її органічне вписування у загальний процес навчання;

- чітко сформульовані цілі мотивують студентів до виконання завдань, оскільки вони розуміють, як їхня діяльність впливає на досягнення особистих і професійних результатів [7; 20; 59].

Цілеспрямованість забезпечує ефективність самостійної роботи студентів, оскільки: допомагає студенту зосередитися на головних завданнях і не

відволікатися на другорядне; сприяє усвідомленню сенсу і значущості навчальної діяльності; дозволяє структурувати процес виконання роботи, що оптимізує зусилля студента; стимулює розвиток самоконтролю і самоорганізації.

Як бачимо, цілеспрямованість визначає стратегічний напрямок самостійної роботи, її практичну значущість та орієнтацію на результативність, що є важливою передумовою успішного навчання і професійного зростання студентів.

Наступною ознакою самостійної роботи студентів можна виділити автономність.

Основними характеристиками автономності у самостійній роботі студентів можна виділити:

- студент визначає, які методи, інструменти та ресурси використовувати для виконання завдань;
- здатність студента ефективно планувати час для виконання завдань, враховуючи обсяг роботи та дедлайни;
- автономна робота вимагає від студента усвідомлення, що якість виконаного завдання залежить від його зусиль, організації та підходу до навчання;
- студент самостійно обирає інформаційні джерела, аналізує та відбирає найбільш релевантні для виконання завдань;
- студент контролює власну навчальну діяльність, виявляє слабкі місця у знаннях і шукає способи їхнього подолання;
- навчальна діяльність студентів проходить без безпосереднього спостереження з боку викладача, хоча консультації чи рекомендації залишаються доступними за необхідності.

Автономність є важливою для підготовки майбутніх фахівців, оскільки: сприяє формуванню професійної зрілості та незалежності, що є важливим для майбутньої діяльності в умовах реальної професійної практики та стимулює розвиток креативності, адаптивності та критичного мислення, які необхідні для

вирішення складних завдань у майбутньому [55].

Ще однією важливою ознакою самостійної роботи студентів можна визначити індивідуалізацію навчання. Індивідуалізація дозволяє враховувати індивідуальні особливості кожного студента, його здібності, рівень знань, інтереси, мотивацію та стиль навчання. Ця характеристика створює умови для максимально ефективного опанування знань і розвитку особистісного потенціалу.

Особливості індивідуалізації в самостійній роботі проявляються в тому, що:

1) Завдання для самостійної роботи створюються з урахуванням рівня підготовки студента, його сильних та слабких сторін. Наприклад, студенти з високим рівнем підготовки можуть отримувати більш складні завдання, що стимулюють їх до поглибленого аналізу, тоді як інші – завдання для закріплення базових знань.

2) Студенти можуть обирати найбільш зручні для них методи навчання: читання, перегляд відеолекцій, виконання практичних завдань або участь у проєктній діяльності. Це дає можливість враховувати індивідуальні когнітивні стилі, наприклад, візуальний, аудіальний або кінестетичний.

3) Індивідуалізація передбачає врахування інтересів студента, які можуть бути враховані при виборі теми самостійної роботи або способів її виконання. Це дозволяє підвищити мотивацію та залученість у навчальний процес.

4) У межах самостійної роботи студент має можливість регулювати темп своєї діяльності: приділяти більше часу складним темам або швидше переходити до нових завдань після опанування матеріалу. Це особливо важливо в умовах дистанційного навчання, де студенти працюють у власному ритмі.

5) Індивідуалізовані завдання сприяють розвитку у студентів їхніх талантів, наприклад, через виконання творчих проєктів, розв’язання нестандартних задач або написання наукових статей [28; 56].

Індивідуалізація навчання в рамках самостійної роботи сприяє гармонійному розвитку особистості студента, ефективному засвоєнню знань та

формуванню професійних компетентностей, що робить її незамінною складовою сучасного освітнього процесу.

До інших ознак, що характеризують сутність самостійної роботи студентів можна віднести:

1. Активність і ініціативність. Самостійна робота передбачає активну участь студента у навчальному процесі, його бажання вивчати нові матеріали та проявляти ініціативу у виконанні завдань.

2. Використання зовнішніх джерел інформації. Студенти активно працюють з додатковими матеріалами: підручниками, науковими статтями, електронними ресурсами та іншими джерелами, які сприяють розширенню знань.

3. Творчий характер. У процесі самостійної роботи студенти можуть застосовувати творчий підхід до виконання завдань, генерувати нові ідеї та рішення, що сприяє розвитку креативності.

4. Рефлексивність. Самостійна робота передбачає самоаналіз виконаної діяльності, оцінювання власних успіхів та труднощів, а також визначення шляхів для самовдосконалення.

5. Системність. Виконання завдань у межах самостійної роботи є логічно впорядкованим процесом, який враховує послідовність дій, спрямованих на досягнення результату.

6. Інтерактивність. Завдяки використанню цифрових технологій і платформ для дистанційного навчання, самостійна робота може передбачати інтерактивну взаємодію зі змістом завдань, викладачем і іншими студентами.

Таким чином, самостійна робота студентів є складним багатогранним процесом, що поєднує організованість, творчість, рефлексію та активну участь студентів у навчальному процесі. Ці ознаки забезпечують її ефективність і сприяють розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців.

Аналіз використання самостійної роботи під час навчальних та позанавчальних занять дозволяє розглядати її різні функції. Самостійна робота, організована педагогом на навчальних заняттях, постає як метод навчання. При

цьому вона застосовується для закріплення знань (самостійне вирішення завдань, практичних робіт, вправ, робота з підручником і. т.п.), узагальнення та систематизації знань та умінь (узагальнюючі контрольні роботи, реферат з конкретної теми, підготовка до проміжного тестування та колоквіум), контролю та оцінки знання та умінь (самостійне виконання індивідуальних та групових завдань, фронтальна контрольна робота, навчальне та письмове тестування і т.д.), засвоєння нових знань та умінь (робота з джерелами інформації, підготовка до виконання лабораторних та практичних завдань). Самостійна робота може не лише носити репродуктивний характер, а й мати продуктивну творчу спрямованість. Проектування, моделювання, конструювання, аналіз проблемних ситуацій та їх вирішення, евристичні та дослідницькі способи навчання – в них є велика частка самостійного пошуку здобувачів освіти.

Самостійна робота організується педагогами у формі організації навчальної та позанавчальної пізнавальної діяльності здобувачів освіти. Індивідуальні, групові та фронтальні самостійні види організації пізнавальної діяльності використовується педагогом при виконанні лабораторних та практичних робіт, у навчальній грі та при засвоєнні нового матеріалу [41]. У методичних рекомендаціях щодо організації самостійної роботи студентів вона розглядається як «...форма навчального процесу під керівництвом та контролем викладача, коли відбувається творча діяльність» [62].

Самостійна робота є і засобом організації самостійної діяльності учня зі засвоєння змісту освітньої дисципліни та управління. З іншого боку, вона необхідна для формування особистісних якостей учня, передусім, самостійності, ініціативності, пізнавальної активності, є основою самоосвіти.

Самостійну роботу, систему її організації, навчально-методичне супроводження, педагогічну та інформаційну підтримку можна розглядати як педагогічні умови формування самостійності здобувача освіти. В. Граф, В. Ляудіс самостійну роботу розуміють як систему організації педагогічних умов, які забезпечують управління навчальною діяльністю [43].

Самостійна робота може бути витлумачена з погляду її результативності.

Результати самостійної роботи (реферати, доповіді, курсові та випускні кваліфікаційні роботи, індивідуальні завдання, проєкти) свідчать про активність та професійну компетентність здобувачів освіти, розвиненість дослідницьких навичок та творчого мислення.

Самостійна робота є одним із ключових елементів освітнього процесу у закладах вищої освіти. Вона спрямована на формування у студентів професійних знань, умінь і компетентностей, необхідних для подальшої практичної діяльності. Роль самостійної роботи в професійній підготовці студентів визначається її здатністю забезпечувати індивідуалізацію навчання, розвиток особистісних і професійних якостей, а також підготовку до виконання реальних професійних завдань.

Самостійна робота допомагає студентам:

- освоїти фундаментальні знання та практичні навички, необхідні для професійної діяльності;
- виробити професійно значущі якості, такі як ініціативність, відповідальність, організованість;
- готуватися до реальних умов праці, зокрема через виконання практико-орієнтованих завдань і проєктів;
- формувати позитивне ставлення до навчання як процесу, що розвиває їхній професійний потенціал [15].

Отже, самостійна робота студентів є багатогранним процесом, що включає самостійне виконання навчальних завдань, дослідження та опанування матеріалу за межами аудиторних занять. Це форма навчальної діяльності, яка забезпечує індивідуальну траєкторію розвитку студента, спрямовану на здобуття знань, умінь і компетентностей. Завдяки самостійній роботі студенти навчаються планувати, організовувати та оцінювати свою діяльність, що формує їхню самостійність, відповідальність та самодисципліну.

Самостійна робота стимулює студентів до пошуку нестандартних рішень, аналізу сучасних тенденцій у професійній сфері та розробки нових підходів, що сприяє формуванню їхнього інноваційного мислення.

Таким чином, нами встановлено, що самостійна робота є фундаментальним компонентом професійної підготовки студентів. Вона формує у них базові та спеціальні компетентності, сприяє розвитку самостійності, творчості та відповідальності, а також забезпечує готовність до професійної діяльності та безперервного навчання. Це невід'ємна складова сучасного освітнього процесу, що дозволяє готувати висококваліфікованих фахівців, здатних адаптуватися до викликів професійної сфери.

1.2. Особливості дистанційного навчання у закладах вищої освіти

На сьогоднішній день дистанційне навчання стало важливою складовою сучасного освітнього процесу. Пандемія та війна в Україні внесли свої корективи у всі сфери нашого життя, і освіта не залишилася осторонь.

Дистанційне навчання – це новий вид навчання, воно існувало і раніше, але не мало масштабний характер і не вводилося повсюдно навіть у короткий період. Дистанційне навчання спочатку сприймалося як «запасний вихід» з надзвичайної ситуації, що отримав назву «emergency remote teaching» [22].

Існують різні трактування цього поняття, наприклад, «дистанційне навчання» – це «взаємодія вчителя та учнів між собою на відстані, що відображає всі притаманні навчальному процесу компоненти (цілі, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання) та реалізована специфічними засобами інтернет-технологій або іншими засобами, що передбачають інтерактивність» [17]. Також, на думку педагогів, дистанційне навчання – це «цілеспрямований процес навчання з використанням комп'ютерних та телекомунікаційних технологій, що забезпечує інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання та самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі» [44].

Згідно «Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти» дистанційне навчання – це «організація освітнього процесу

(за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх як правило опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій» [46]

Дистанційне навчання – це форма організації навчального процесу, при якій учасники навчання (студенти і викладачі) не перебувають в одному фізичному приміщенні, а взаємодіють через інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), використовуючи електронні платформи, онлайн-курси, відеоконференції та інші дистанційні засоби. У рамках дистанційного навчання студенти отримують доступ до навчальних матеріалів, виконують завдання, спілкуються з викладачами та іншими студентами в онлайн-форматі або асинхронно (за допомогою електронної пошти, форумів, чатів) [42].

В умовах глобалізації та цифровізації суспільства дистанційне навчання стає необхідним елементом освітніх систем багатьох країн. Воно дозволяє зробити освіту доступною незалежно від географічного розташування студентів, забезпечуючи рівний доступ до навчальних матеріалів, лекцій і тренінгів.

Дистанційне навчання стає частиною змішаних (гібридних) форм навчання, де поєднуються як онлайн, так і офлайн методи. Це дає змогу комбінувати переваги різних форматів – доступ до онлайн-матеріалів і лекцій з одним або кількома офлайн-заняттями для практичної роботи, консультацій чи обговорень.

Застосування технологій дистанційного навчання сприяє розвитку нових освітніх форматів, таких як відкриті онлайн-курси, які дозволяють людям здобувати освіту незалежно від місця та часу. Окрім того, дистанційне навчання активно використовує штучний інтелект, віртуальні лабораторії, симулятори та інші інноваційні методи, що значно покращують навчальний процес.

Дистанційне навчання сприяє безперервній освіті та самонавчанню. Воно

дозволяє студентам здобувати нові знання й навички, поєднуючи навчання з професійною діяльністю, не відриваючись від роботи чи інших обов'язків. Цей формат особливо важливий для студентів, які працюють чи мають інші зобов'язання, оскільки дає гнучкість у розкладі навчання [14].

Дистанційне навчання дає можливість доступу до вищої освіти людям з обмеженими можливостями, студентам, які проживають у віддалених районах або мають обмежений доступ до традиційних навчальних закладів. Це сприяє створенню більш рівних умов для здобуття освіти серед усіх категорій населення.

Використання сучасних та перспективних комп'ютерних програм, інформаційних технологій, багатопроцесорних систем навчання, а також дистанційної форми навчання дозволяє значно підвищити якість усієї освіти, система дистанційного навчання значно підвищує можливості її здобуття. Здобуття знань студентами відбувається поступово в часі і є послідовним переходом за рівнями підготовки в дисципліні, завданням тесту є виявлення того, на якому рівні знаходиться в даний час студент [13].

У форматі дистанційного навчання студент переходить на самостійну форму роботи під керівництвом викладача, ключовим словом у процесі якого є взаємодія для досягнення «спільного особистісного зростання» [24], де інформаційні технології стають першорядним засобом. Однак це не означає, що педагог чітко вказує номери сторінок як самостійне освоєння чергового параграфа або теми для подальшої перевірки засвоєних знань, а вся подальша робота лягає на плечі того, хто навчається. В сучасних умовах навчання роль викладача істотно змінюється. «На нього покладаються такі функції, як координування пізнавального процесу, коригування курсу, що викладається. Він вибудовує студентам персональну освітню траєкторію, сприяє у виконанні атестаційних робіт різних типів, сприяє вирішенню академічних та особистих проблем, пов'язаних з навчанням».

Дистанційне навчання дає можливість застосування різних дистанційних освітніх технологій, що дозволяє розвивати комп'ютерну грамотність усіх

учасників освітнього процесу (як викладачів, так і студентів). Взаємодія в Інтернеті може відбуватися за допомогою різних платформ, що дозволяють проводити онлайн- (аудіо/відео) конференції. Також не виключається застосування месенджерів, соціальних мереж та інших ресурсів Інтернету. Таким чином, необхідною умовою є наявність комп'ютера (телефону, планшета) та доступність Інтернету [23].

На відміну від традиційного навчання під час дистанційного навчання на заняттях легко використовувати гейміфікацію. Ігрове освітнє середовище має динамічний мотивуючий контент для досягнення освітніх цілей.

Гейміфікація дозволяє перетворити навчальний процес на більш цікавий і залучаючий, використовуючи елементи ігор — бали, рівні, бейджі, лідерборди, які надають студентам відчуття досягнень і прогресу.

Гейміфікація сприяє активній участі студентів у процесі навчання, забезпечуючи інтерактивні завдання, вікторини, квести чи конкурсні елементи. Це допомагає студентам залишатися залученими, зменшуючи відчуття ізольованості, яке може виникати в умовах дистанційного навчання. Впровадження елементів змагання, наприклад, лідербордів, стимулює студентів досягати кращих результатів, при цьому створюючи здорову конкурентоспроможність. Однак важливо, щоб це не призводило до надмірного стресу. З іншого боку, гейміфікація може бути використана для сприяння командній роботі через спільні проекти або завдання, що потребують співпраці та взаємодії. Ігрові елементи, такі як досягнення, відзначення успіхів і прогресу, можуть сприяти розвитку самоконтролю, самостійності та самооцінки студентів. Вони отримують відчуття власної цінності та важливості в процесі навчання, що є критично важливим для підтримки мотивації під час самостійної роботи [53].

Слід зазначити, що обидві сторони навчального процесу – «Викладач – Студент» – активно відпрацьовують, розвивають та комплексно використовують навички та вміння роботи з комп'ютером, реалізують себе у віртуальному просторі не лише в рамках одного навчального предмета, а й

застосовують знання у комплексі на міждисциплінарному рівні.

При дистанційному навчанні, як і при будь-якому іншому виді навчання, необхідний контроль: вхідний, поточний, періодичний, підсумковий. Основна проблема у тому, що не завжди є можливість переконатися у справжньому авторстві виконаних робіт. Викладач не бачить, чи сам студент виконував роботи, чи хтось зробив це за нього.

Цифрові платформи стали важливим інструментом у навчальному процесі, особливо з розширенням дистанційного та змішаного форматів навчання. Вони надають викладачам і студентам широкий спектр можливостей для організації, проведення та контролю навчання.

Цифрові платформи дозволяють організовувати навчальний процес без обов'язкової присутності студентів у класі, що є особливо важливим для дистанційного навчання. Вони забезпечують доступ до навчальних матеріалів, відеоуроків, тестів, завдань та можливість взаємодії між студентами та викладачами.

Наприклад, у Запорізькому національному університеті, як і багатьох інших закладах вищої освіти України, існує електронна система супроводу навчального процесу Moodle [52]. Система дистанційного навчання Moodle – це віртуальне середовище управління курсами навчання, що створює інформаційний простір для навчання та викладання, що поєднує традиційні цінності очного навчання з інноваційною моделлю дистанційного навчання [30].

У Moodle головним критерієм роботи системи є курс. Курс усередині системи – це і середовище для організації процесу навчання у звичному розумінні, і повноцінний форум для спілкування людей у рамках обговорення.

На цій платформі викладач розробляє свій навчальний курс, заповнюючи контент, згідно з робочими програмами, задіявши різні матеріали. Завдання створюються викладачем як у самій платформі в тестовому режимі, так і на сторонніх ресурсах. Існує можливість створення, зберігання електронних навчальних матеріалів, вибудовування послідовності та тимчасового

обмеження виконання завдань. Крім того, платформа пропонує створювати форум для спілкування, завантажувати на курс необхідні файли, розподіляти студентів на групи, автоматично збирати рейтингові бали за виконані роботи та вивантажувати у табличному вигляді [27].

Цифрові платформи мають багато корисних функцій, що забезпечують ефективне навчання. Розглянемо ці функції.

1. Платформи дозволяють викладачам завантажувати лекції, презентації, відео, документи, які студенти можуть переглядати в будь-який час.

2. Можливість створювати тести, контрольні роботи, опитування для автоматичного або вручну оцінювання результатів.

3. Вбудовані чати, форуми та системи повідомлень дозволяють студентам взаємодіяти з викладачем і одногрупниками. Це особливо важливо для дистанційного навчання, де немає фізичної присутності.

4. Платформи часто мають вбудовані календарі для відстеження важливих дат (здача завдань, екзаменів), а також нагадування для студентів.

5. Викладачі можуть стежити за прогресом студентів, аналізувати їх успіхи і проблеми через звіти та статистику, що надаються платформою.

6. Платформи можуть містити можливості для проведення відеоуроків, використання віртуальних класів або онлайн-семінарів, що допомагає забезпечити більшу взаємодію між учасниками [2; 21; 37].

Отже, цифрові платформи є важливим інструментом в сучасному навчальному процесі, особливо в умовах дистанційного та змішаного навчання. Вони забезпечують доступ до навчальних матеріалів, можливості для комунікації, тестування та оцінювання, що значно полегшує організацію навчання і підвищує його ефективність. Водночас, для досягнення максимальних результатів, необхідно враховувати виклики, такі як технічні проблеми та потребу у цифровій грамотності, а також працювати над підтримкою мотивації студентів та викладачів.

Ґрунтуючись на власному досвіді роботи в режимі дистанційного навчання протягом кількох семестрів, вважаємо, що до основних принципів

електронного супроводу навчального процесу слід віднести такі: самостійності, рефлексивності, співпраці, індивідуалізації та взаємозв'язку теорії та практики.

Дистанційне навчання забезпечує доступ до якісної освіти незалежно від місця перебування студента чи викладача, але має свої особливості, які впливають на організацію навчального процесу у ЗВО. Ці особливості можна поділити на організаційні, педагогічні та психологічні.

1. Організаційні особливості.

У дистанційному навчанні важливим є правильний розподіл часу для теоретичної та практичної частини навчання. Завдяки технологіям студентам надається можливість самостійно вивчати навчальні матеріали (відео-лекції, презентації, підручники), а також активно взаємодіяти з викладачем через онлайн-формати. Таким чином, ключовою організаційною особливістю є часова гнучкість навчального процесу (заняття можуть проводитись у різний час, що дозволяє студентам поєднувати навчання з іншими заняттями).

Для організації ефективного навчання в дистанційному форматі ЗВО використовують різноманітні форми взаємодії між викладачем та студентами. Це може включати:

- відеоконференції та вебінари. Використання платформ для відеоконференцій дозволяє проводити онлайн-лекції, семінари, консультації, на яких студенти можуть безпосередньо взаємодіяти з викладачем та отримувати зворотний зв'язок.

- форуми та чати. Для обговорення навчальних тем, вирішення проблем та взаємодії з однокурсниками активно використовуються форуми та чати, що дозволяє студентам ставити питання, обговорювати матеріали курсу, ділитися досвідом.

- онлайн-тести та завдання. Це ще одна важлива форма організації дистанційного навчання, де студенти можуть самостійно виконувати завдання або проходити тести для контролю рівня знань [40].

Організаційні особливості дистанційного навчання в закладах вищої освіти включають використання цифрових платформ для ефективної

комунікації, індивідуалізацію навчання, гнучкість у розподілі часу і місця навчання, а також необхідність збереження мотивації та підтримки студентів. Все це створює сприятливі умови для успішної реалізації дистанційного навчання, що відповідає вимогам сучасної освіти.

2. Педагогічні особливості дистанційного навчання включають ряд аспектів, що відрізняють цей формат від традиційного навчання і вимагають специфічної підготовки як викладачів, так і студентів.

Однією з важливих педагогічних особливостей дистанційного навчання є забезпечення інклюзивності в дистанційному навчанні, що включає:

- доступність навчальних матеріалів для всіх студентів, включаючи тих, хто має обмежені можливості (інвалідність, технічні обмеження);
- підтримку студентів з різним рівнем підготовки [18].

Важливою складовою педагогічної роботи виступає оцінювання, оскільки дозволяє не тільки визначити рівень знань студентів, але й коригувати навчальний процес.

Оцінювання через онлайн-тести та екзамени дає можливість швидко і об’єктивно оцінювати знання студентів. Важливими є інструменти автоматизованого тестування, які можуть включати різні типи завдань: вибір з кількох варіантів, відкриті питання, практичні завдання.

Отже, педагогічні особливості дистанційного навчання в закладах вищої освіти полягають у необхідності застосування інноваційних методів і форм організації навчального процесу, розвитку самостійності та саморегуляції у студентів, а також створення ефективної комунікації і мотивації. Важливими є адаптація матеріалів до потреб студентів, використання інтерактивних технологій та методів активного навчання, а також своєчасне оцінювання і підтримка з боку викладачів. Усе це сприяє успішній реалізації дистанційного навчання, яке відповідає вимогам сучасної освіти.

3. Психологічні особливості.

Дистанційне навчання має значний вплив на психологічний стан студентів і викладачів, оскільки воно передбачає новий формат взаємодії, який

вимагає адаптації до специфічних умов навчального процесу. Психологічні аспекти дистанційного навчання виявляються у таких аспектах, як мотивація, саморегуляція, соціальна ізоляція, адаптація до технологій і розвиток когнітивних навичок. Розглянемо основні психологічні особливості цього процесу.

Мотивація є однією з ключових психологічних складових у дистанційному навчанні, оскільки відсутність традиційної аудиторії і безпосередньої комунікації з викладачем може призводити до зниження зацікавленості в навчанні. Підтримка високої мотивації вимагає активної роботи з боку викладача та використання різних стратегій [51].

У дистанційному навчанні важливим є розвиток внутрішньої мотивації, тобто інтересу до навчання через розвиток особистісних якостей і задоволення від процесу пізнання. Зовнішня мотивація, така як оцінки чи нагороди, може мати тимчасовий ефект.

Дистанційне навчання вимагає від студентів високого рівня саморегуляції та самоорганізації. З відсутністю постійного контролю з боку викладача та без фізичного перебування в навчальному закладі, студенти повинні бути здатними самостійно планувати свою навчальну діяльність.

Зміна соціальної взаємодії між студентами та викладачами в процесі дистанційного навчання що може викликати психологічні труднощі, такі як соціальна ізоляція, відчуття самотності та зменшення відчуття спільноти. ідсутність фізичної присутності на заняттях і в групах може призводити до зниження соціальних контактів, що важливо для розвитку комунікативних і емоційних навичок.

Для багатьох студентів адаптація до дистанційного навчання може бути психологічно складною. Невміння користуватися новими платформами чи програмами може спричиняти стрес і знижувати ефективність навчання. Студенти можуть відчувати себе вразливими, якщо не мають достатнього досвіду роботи з технічними засобами. Певні студенти можуть мати обмежений доступ до технологій (наприклад, через проблеми з інтернет-зв’язком або старе

обладнання), що викликає додаткові стресові фактори і може впливати на рівень їх успішності [58].

Ще однією психологічною особливістю дистанційного навчання можна вважати психологічне виснаження, яке проявляється через необхідність постійної роботи за комп'ютером, виконання завдань на самостійній основі та відсутність фізичного відпочинку. Тривале перебування перед екраном без фізичних перерв може призводити до віртуальної втоми, що позначається на психоемоційному стані студента. Під час дистанційного навчання студенти можуть мати труднощі з організацією балансу між навчанням і відпочинком, що може призводити до вигорання або стресу [18].

Отже, психологічні особливості дистанційного навчання в ЗВО є важливими для забезпечення ефективного навчального процесу. Вони включають потребу в мотивації, розвитку саморегуляції, адаптації до нових технологій і управлінні стресом. Викладачі повинні враховувати ці особливості, забезпечувати підтримку студентів на всіх етапах навчання та створювати сприятливі умови для психоемоційного комфорту студентів. Психологічні стратегії і підтримка є важливими для успішної реалізації дистанційного навчання та підтримки високої академічної успішності.

Розглянувши особливості дистанційного навчання у закладах вищої освіти зупинимося на перевагах та недоліках дистанційного навчання.

До позитивних сторін дистанційного навчання віднесемо:

- доступність навчання (студент може перебувати в будь-якій частині країни або навіть світу і бути присутнім на заняттях);
- відсутність тимчасових та матеріальних витрат на дорогу до ЗВО та назад;
- освоєння нових інформаційно-комунікаційних технологій та електронних освітніх ресурсів;
- готовність до творчості;
- мобільність/зміна стилю роботи (як викладача, так і студента);
- підвищення інтелектуального потенціалу за рахунок самоорганізації у

навчанні;

- розвиток самостійності та самоорганізації;
- створення власних продуктів для більш ефективного здійснення освітнього процесу [50].

До негативних сторін досліджуваної проблеми слід віднести:

- матеріальні витрати на придбання сучасного комп'ютера, планшета тощо;
- недостатню техніко-технологічну оснащеність викладача та студента;
- нестійке інтернет-з'єднання (в окремих місцевостях);
- збільшення навантаження викладача, оскільки не вся інформація (лекції, підручники, презентації тощо) з тих чи інших тем існує в електронному форматі;
- відторгнення прийняття чогось нового, у тому числі й нової форми роботи;
- відсутність умов ефективного освітнього середовища у домашній обстановці;
- відсутність особистого контакту з викладачем та одногрупниками [45].

Відзначимо, що дистанційне навчання не є заміною традиційної освіти, але в певних ситуаціях і вимушених обставинах може виявитися невід'ємною частиною сучасного процесу навчання. Кожен учасник освітнього процесу (викладач, студент) отримує для себе певний досвід, взаємодіючи один з одним, і вдосконалюючи при цьому володіння комп'ютерними технологіями.. У рамках дистанційного навчання «можна вирішити лише обмежену кількість освітніх завдань» [21], крім того, не всі дисципліни можна ефективно та повноцінно вивчати дистанційно, наприклад, такі дисципліни, як фізична культура тощо, оскільки вони вимагають практичних занять, які проводяться не в домашніх умовах за комп'ютером, а у спортивному залі або на свіжому повітрі.

Таким чином, дистанційне навчання має значний потенціал для забезпечення якості освіти, особливо в умовах глобалізації та цифровізації

суспільства. Проте його ефективність залежить від організації процесу, технічного забезпечення, педагогічного підходу викладачів і рівня відповідальності студентів. Оптимальне використання переваг дистанційного навчання та подолання його викликів є ключовими для успішної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти.

1.3. Форми та методи організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання

Дистанційне навчання вимагає нових підходів до організації самостійної роботи студентів. Оскільки навчальний процес відбувається в онлайн-форматі, самостійність студентів набуває ще більшого значення, і для її ефективної організації необхідно застосовувати відповідні форми та методи.

У вищій освіті самостійна навчальна діяльність та самостійна робота відіграють важливу роль у процесі навчання. Самостійна робота - це «основа освіти» [33]. Частина годин у всіх навчальних програмах відводиться на аудиторну роботу, чимала частина належить до самостійної роботи. Багато методистів і педагогів розділяють ці два поняття і вважають самостійну навчальну діяльність комплексним явищем, ніж самостійну роботу.

Самостійна навчальна діяльність розуміється як системна сукупність пізнавальних дій студента, що поєднує в собі дії різного ступеня самостійності, ґрунтується на взаємодії з викладачем у рамках навчальної діяльності, є головною суб’єктивно-діяльною ланкою у навчанні.

Для самостійної роботи студентам необхідно пропонувати завдання різного рівня складності, рівня передбачуваної самостійності як індивідуальні, так і групові. Завдання повинні не тільки сприяти отриманню знань, розвитку вмінь та відпрацюванню навичок, а й відповідати таким завданням самостійної навчальної діяльності, як формування самостійності мислення, здатності до саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації, розвитку орієнтації та

встановлення якісного освоєння освітніх програм, підвищення рівня самостійності, організованості та ін. [25].

Зрозуміло, що організовувати виконання завдань у самостійному режимі роботи у дистанційному форматі процес більш трудомісткий, ніж за можливості прямого контакту студентів із викладачем. Слід розуміти, що дистанційна робота – це не самостійне вивчення студентами навчальної дисципліни, а тісна і комплексна взаємодія всіх учасників навчального процесу. Самостійна навчальна діяльність при дистанційній формі навчання – це складніша робота, ніж звичайне самостійне виконання якогось окремо взятого завдання. Вона потребує постійного контакту викладача зі студентами, часто є індивідуальною. Тому до створення завдань необхідно підходити творчо та ретельно коригувати їх залежно від рівня освоєння студентами дисципліни, що вивчається [24].

В даний час ведеться пошук інноваційних форм та методів навчання проведення самостійної роботи у дистанційному режимі. Це відбувається через зміни в системі вищої освіти: зменшуються аудиторні години, збільшуються години на самостійну роботу.

Самостійна робота передбачає:

- обов’язкове вивчення навчального матеріалу в повному обсязі; дотримання послідовності вироблення навичок майбутньої професійної діяльності;
- розвиток мотивації до самоосвіти та самовдосконалення у професійній сфері;
- розвиток навичок критичного мислення та умінь самоорганізації;
- формування готовності до професійної конкурентоспроможної діяльності.

Навчально-методичні комплекси більшості дисциплін ЗВО включають самостійну роботу бакалаврів та магістрів у співвідношенні від 55% до 70% відповідно. У зв’язку з цим необхідно попередньо планувати навчальний процес, активізуючи самостійну роботу студентів з урахуванням внесення змін

до робочих програм, а саме, у зміст розділів, кількість годин та контроль. Слід зазначити, що формальне та безконтрольне збільшення годин на самостійну роботу неможливо, просто скорочуючи аудиторне навантаження [48]. Отже, виникає питання щодо застосування нових технологій навчання, а саме сучасних методів професійної підготовки студентів..

Серед сучасних методів професійної підготовки студентів, які використовуються в ЗВО, є методи дистанційного навчання. Ці методи сприяють підвищенню пізнавальної активності, формуванню необхідних навичок для успішного оволодіння навчальним матеріалом. Різноманітність режимів навчання дозволяє творчо підходити викладачеві до організації лекційних, лабораторних та практичних занять. Методи дистанційного навчання дозволяють студентам-випускникам максимально наблизитися до практики, що сприяє формуванню їх практичних навичок та легшого працевлаштування [54]. Розглядаючи особливості засвоєння знань у системі дистанційного навчання можна сказати, що цей процес містить чотири основні фази: принтингову; меморайзингову; фаза авторизації; фаза ініціації.

Певні методи навчання застосовуються на кожному етапі (фазі). Одним із найпоширеніших принципів навчання, що використовуються в дистанційному навчанні є модульний принцип. Відповідно до цього принципу весь навчальний матеріал розбитий на блоки (модулі), кожному модулю відповідає певна кількість лабораторних, практичних, самостійних годин, залежно від дисципліни, що вивчається. Особливу роль при модульному навчанні грають комп’ютерні програми, електронні підручники, різноманітні тестування, які активно використовуються при організації самостійної роботи студентів, їх контролі та самоконтролі. Це сприяє формуванню міцних теоретичних знань та практичних умінь.

У дистанційному навчанні першому етапу (фазі) відповідають такі методи:

- перегляд різних відеофільмів;
- проблемні, оглядові, узагальнюючі лекції.

На даному етапі відбувається оглядове ознайомлення з предметом вивчення, формування первинних розумових конструкцій та їх збереження у пам’яті.

Другий етап (фаза) включає відповідні методи:

- запам’ятовування змісту підручників;
- виконання тренувальних вправ;
- робота з глосарієм;
- лекційні заняття із синхронною подачею відео матеріалу та звукового матеріалу, що дозволяє сприймати навчальний матеріал комплексно;
- робота з навчальними комп’ютерними програмами;
- побудова логічної схеми бази знань.

На цьому етапі відбувається інтенсивне запам’ятовування навчального матеріалу, розвиваються всі види пам’яті. Методи, що застосовуються у фазі запам’ятовування, сприятливо впливають на розвиток логічного, творчого мислення та уяви студентів [6].

Авторизація є третьою фазою засвоєння навчального матеріалу. Їй відповідають такі методи:

- семінари (активні, креативні);
- курсові, контрольні роботи;
- оперативне та поточне тестування;
- ІР-консультації;
- лабораторні роботи;
- практики та стажування.

На даному етапі студент починає використовувати отримані знання та сформовані вміння, витягуючи їх з оперативної пам’яті, при цьому відбувається збільшення швидкості його розумової діяльності.

Четвертий етап (фаза) є заключним. Фаза ініціації сприймається як підбиття підсумку процесу засвоєння знань. На даному етапі актуальними є методи:

- поточна атестація (залік, екзамен);

- підсумкова атестація.

На четвертому етапі здійснюється поточний та підсумковий контроль теоретичного рівня знань та практичних умінь та навичок студентів [6].

Проаналізувавши методи дистанційного навчання можна дійти висновку, що вони є комплексними, різноманітним за рахунок безлічі методичних прийомів і використання сучасних засобів навчання. Навчальна діяльність у дистанційній системі навчання дає можливість студентам засвоїти теоретичні знання та опанувати практичні та навчальні навички. Враховуючи можливості сучасних комп'ютерних технологій дистанційне навчання дає можливість отримувати знання як в аудиторії, так і за її межами, а також здійснювати сам контроль та контроль викладачем.

Однією з найпоширеніших форм контролю, що використовується під час перевірки виконання самостійної роботи студентів, є комп'ютерне тестування. Сучасно розроблені тести можуть використовуватись на всіх етапах контролю (вхідне, поточне, підсумкове тестування) та включати відповідну кількість завдань, необхідну для оцінки знань студентів [60].

Проаналізувавши різноманітні праці науковців щодо вивчаємої проблеми виділимо найбільш ефективні, на нашу думку, форми організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання:

1) Індивідуальні завдання. Задачі, що виконуються студентами самостійно, допомагають формувати навички самоконтролю, аналізу та оцінки власних знань. Це можуть бути есе, реферати, звіти, наукові роботи, а також домашні завдання.

2) Групові проєкти. Формування команд студентів для виконання спільних завдань, навіть у дистанційному режимі, дозволяє розвивати навички командної роботи та комунікації. Групові проєкти можуть включати колективне вирішення конкретних завдань, спільне написання статей або проведення досліджень.

3) Модульне навчання. Розбиття навчального курсу на модулі дозволяє студентам зосередитися на конкретних частинах навчального матеріалу,

виконуючи завдання і тестування на кожному етапі. Це допомагає систематизувати процес і дає студентам можливість поступово засвоювати матеріал.

4) Онлайн-тестування та контрольні роботи. Використання тестових завдань, онлайн-екзаменів і контрольних робіт є важливими інструментами для оцінки результатів самостійної роботи студентів. Це дає можливість швидко перевірити знання і вміння студентів, а також сприяє самоконтролю.

5) Форуми та чати для обговорення. Платформи для спілкування (форуми, чати, соціальні мережі) дозволяють студентам обговорювати матеріал курсу, ставити запитання викладачам і отримувати поради від одногрупників. Це сприяє розвитку навичок критичного мислення і допомагає в освоєнні складних тем.

Перейдемо до розгляду методів організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання.

У дистанційному навчанні особливе значення має метод проблемного навчання, де студенти мають розв’язувати конкретні проблеми, застосовуючи теоретичні знання на практиці. Це може бути виконання кейс-завдань або дослідження актуальних тем.

Виконання індивідуальних або групових проектів стимулює творчість студентів, навчає їх працювати над реальними проблемами, а також формує навички управління проектами, комунікації і роботи з інформацією [3].

В умовах дистанційного навчання особливо важливим є застосування методу диференційованого підходу, коли завдання та ресурси надаються відповідно до рівня знань і підготовленості кожного студента. Це може включати різні варіанти завдань для студентів з різними рівнями знань.

Застосування ігрових методів (онлайн-ігри, квести, симуляції) сприяє підвищенню зацікавленості студентів і стимулює їхню активність у навчальному процесі.

Використання методів моделювання дозволяє студентам вивчати складні ситуації, практично застосовувати отримані знання. Це може бути реалізовано

через симуляції або створення віртуальних ситуацій, де студентам потрібно приймати рішення [4].

Важливим елементом дистанційного навчання є метод рефлексії, яка допомагає студентам оцінити свої досягнення, помилки та визначити шляхи для подальшого розвитку. Для цього використовуються завдання на самооцінку, письмові звіти про виконану роботу, онлайн-опитування.

Таким чином, вибір форм та методів організації самостійної роботи повинен бути адаптований до специфіки дистанційного навчання, враховуючи технологічні можливості та психологічні особливості студентів. Комбінація різних методів та форм роботи сприяє розвитку самостійності, відповідальності та критичного мислення студентів, що є ключовим для їх професійної підготовки в умовах сучасної освіти.

Ефективна самостійна робота студентів сприяє активному пошуку сучасних соціальних та педагогічних технологій розвитку вищої освіти. В даний час дистанційні методи навчання, що використовуються при організації самостійної роботи студентів, дозволяють компенсувати нестачу аудиторних годин та сприяють підготовці конкурентоспроможних майбутніх фахівців.

РОЗДІЛ 2
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

2.1. Визначення стану організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання

Експериментальна робота проводилася у Запорізькому національному університеті. У дослідженні взяли участь 27 студентів 1-2 курсів магістратури факультету соціальної педагогіки та психології, які вчаться за освітніми програмами «Педагогіка вищої школи» та «Організація освітнього середовища».

У роботі було використано наступні емпіричні методи: бесіда, спостереження за самостійною роботою студентів у Zoom, анкета для визначення стану організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання, опитувальник для визначення рівня готовності студентів до самостійної роботи в умовах дистанційного навчання.

Розглянемо результати експериментального дослідження.

І. В процесі бесіди з майбутніми педагогами закладів вищої освіти у ЗНУ було виявлено, що найчастіше студенти застосовують для навчання ноутбук – 48,1%, персональний комп’ютер – 22,2%, телефон – 29,7%. В рамках дистанційної освіти засобами навчання є як традиційні книги та підручники, так і електронні джерела, аудіо та відео матеріали, різні онлайн-тренажери, електронні бібліотеки тощо, що багато в чому розширює можливості використання наявної інформації та накопиченого досвіду. Застосування різноманітних засобів навчання в більшості випадків залежить від викладача – його умінь та бажання опановувати нові ресурси та надалі застосовувати їх у

практичній діяльності

II. Наступним кроком для визначення стану організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання студентам було запропоновано відповісти на питання розробленої анкети (Додаток А).

Мета анкети: виявити рівень організації самостійної роботи студентів у дистанційному навчанні, їхні труднощі та ефективність використання ресурсів.

Анкета складається з 4 блоків: загальна характеристика самостійної роботи, використання інформаційно-комунікаційних технологій, труднощі у самостійній роботі та оцінка підтримки з боку викладачів. На питання цих блоків студент має обрати одну з запропонованих відповідей. В кінці анкети надано два питання, на які треба надати розгорнуту відповідь.

Проаналізувавши результати анкетування майбутніх педагогів ЗВО щодо стану організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання з урахуванням їхнього досвіду, труднощів та використання інформаційно-комунікаційних технологій були отримані наступні результати.

Блок 1. Загальна характеристика самостійної роботи

На питання щодо часу для виконання самостійних завдань 48,1% (13 студентів) відповіли, що їм вистачає часу для виконання самостійної роботи; 29,6% (8 студентів) зазначили, що інколи стикаються з дефіцитом часу; 22,2% (6 студентів) наголосили, що регулярно відчувають нестачу часу.

Щодо планування самостійної роботи відповіді досліджуваних розподілилися наступним чином: 25,9% (7 студентів) оцінили свої навички планування як дуже добрі; 40,7% (11 студентів) вважають, що планують роботу на задовільному рівні; третина майбутніх педагогів ЗВО (33,3%) відзначили значні труднощі з організацією часу.

На самостійну роботу 25,9% студентів витрачають менше години; 44,4% майбутніх педагогів ЗВО витрачають від 1 до 2 годин в день на виконання самостійної роботи; 6 студентів (22,2%) витрачають 3-4 години і лише 2 студента (7,4%) зазначили, що витрачають більше 4 годин в день на

виконання самостійної роботи.

Як бачимо, майже третина майбутніх педагогів ЗВО регулярно відчуває труднощі з організацією часу, а більше чверті витрачають на самостійну роботу менше години на день, що вказує на низький рівень залученості до самостійної діяльності.

Блок 2. Використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Серед популярних засобів інформаційно-комунікаційних технологій студенти відмітили наступні: Moodle – 100% студентів, Google Classroom – 45,8%, Zoom, Google Meet – 91,7%, онлайн-бібліотеки – 40,7% студентів.

Щодня використовують інформаційно-комунікаційні технології 44,4% студентів, кілька разів на тиждень – 40,7% майбутніх педагогів ЗВО; рідко – 14,9% досліджуваних.

У 29,6% студентів не виникають труднощі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, інколи виникають труднощі у 40,7% досліджуваних, часто виникають труднощі у 29,6% студентів.

Отже, значна частина студентів регулярно стикаються з проблемами у використанні інформаційно-комунікаційних технологій, що суттєво впливає на якість їхньої самостійної роботи.

Блок 3. Труднощі у самостійній роботі.

До основних труднощів у самостійній роботі студенти віднесли: недостатньо зрозумілі завдання – 48,1%, брак технічного забезпечення – 25,9%, труднощі з організацією часу – 40,7%, відсутність зворотного зв’язку – 33,3%.

Завжди мотивовані для виконання самостійних завдань лише 22,2% студентів, більшість студентів (51,8%) відповіли, що частково мотивовані, не мотивованих виявилося 25,9% студентів.

Вважаємо, що недостатня зрозумілість завдань і відсутність зворотного зв’язку є найпоширенішими проблемами організації самостійної роботи майбутніх педагогів ЗВО у дистанційному навчанні. Близько чверті досліджуваних зазначили, що взагалі не мають мотивації до самостійної роботи.

Блок 4. Підтримка з боку викладачів.

На питання щодо отримання консультацій від викладачів для виконання самостійних завдань 48,1% студентів відповіли, що завжди отримують консультації, інколи отримують консультації – 37,1% студентів, не отримують консультацій – 14,8% майбутніх педагогів ЗВО.

В якості зручного формату консультацій студенти відмітили: онлайн-зустрічі (55,6%), чат у месенджерах (29,6%), електронну пошту (14,8%).

Майже половина студентів отримує достатню кількість консультацій, тоді як невелика частка взагалі не має належної підтримки з боку викладачів.

На питання «Що, на вашу думку, можна покращити в організації самостійної роботи у дистанційному навчанні?» були отримані наступні відповіді:

- чіткіше формулювати завдання (62,9%);
- збільшити кількість консультацій (48,1%);
- забезпечити доступ до технічної підтримки (33,3%);
- надати більше інтерактивних матеріалів (25,9%).

Відповіді на питання «Що допомагає вам найкраще справлятися з самостійною роботою?» розподілилися наступним чином:

- гнучкий графік завдань (66,7%);
- підтримка викладачів (51,8%);
- використання планувальників (11,1%).

Отже, за результатами анкетування встановлено, що до основних проблем в організації самостійної роботи студентів можна віднести:

1) Недостатній рівень залученості студентів до самостійної роботи. Встановлено, що значна частина досліджуваних витрачає на виконання завдань менше 2 годин на день (70,3%). Це може свідчити про недостатню мотивацію, перевантаження іншими обов’язками або неефективне планування часу.

2) Нерівномірну технічну підготовку студентів. У майже третини майбутніх педагогів ЗВО часто виникають труднощі у використанні інформаційно-комунікаційних технологій, що впливає на якість і швидкість

виконання завдань.

3) Незрозумілі завдання та недостатній зворотний зв’язок. Майже половина студентів зазначає (48,1%), що умови виконання завдань сформульовані недостатньо чітко, а 33,3% досліджуваних вказують на відсутність регулярної комунікації з викладачами.

4) Проблеми з мотивацією. 25,9% студентів взагалі не мають мотивації до самостійної роботи, що може бути пов’язано з відсутністю підтримки, непривабливістю завдань або невідповідністю їх рівня складності.

ІІІ. Для визначення рівня готовності майбутніх педагогів закладі вищої освіти до самостійної роботи в умовах дистанційного навчання нами було проведено опитування студентів в Zoom. Студентам пропонувалося відповісти на 16 питань, які спрямовані на розкриття мотиваційної, організаційної, когнітивної, технічної та рефлексивної готовності. До кожного питання додавалися варіанти відповідей і також ми просили кожного студента пояснити свою відповідь. Перейдемо до відповідей студентів.

1) На перше питання щодо важливості самостійної роботи для їх професійної підготовки 70,3% студентів відповіли «так». Вони впевнені, що самостійна робота сприяє глибшому розумінню матеріалу та формує професійні навички. Не важливою самостійну роботу вважають 14,8% досліджуваних, тобто, на їх думку, пояснення викладача є достатніми і самостійна робота не є критично важливою. 4 студенти (14,8%) зазначили, що їм важко сказати. Це свідчить про недостатню усвідомленість ролі самостійної роботи.

2) Завжди виконують завдання самостійно, без сторонньої допомоги лише 25,9% студентів. Вони мають високий рівень впевненості у своїх знаннях і вміннях. Більшість студентів (40,7%) відповіли, що часто виконують завдання самостійно, без сторонньої допомоги. Вони зазвичай працюють самостійно, але іноді звертаються за допомогою. Рідко виконують завдання 25,9% досліджуваних. Тобто їм бракує впевненості або мотивації до самостійної роботи. Ніколи не виконують завдання самостійно лише 2 студенти (7,4%). Ці

студенти повністю залежать від сторонньої допомоги, що свідчить про низький рівень автономності.

3) Наступним було питання «Що вас найбільше мотивує до виконання самостійних завдань?». Відповіді майбутніх педагогів ЗВО розподілилися наступним чином: бажання отримати високі оцінки відзначило 40,7% студентів. Основним стимулом для них є оцінювання, що може обмежувати внутрішню мотивацію. Інтерес до предмету обрали 33,3% досліджуваних. Ці студенти працюють із задоволенням над цікавими завданнями. Прагнення до професійного розвитку виділили 22,2%. Ці студенти орієнтовані на довгострокові цілі та вважають самостійну роботу частиною свого професійного становлення. Інше обрав 1 студент (3,7%). Він зазначав, що мотивується підтримкою викладачів.

4) На питання «Чи вмієте ви планувати свій час для виконання самостійної роботи?» 40,7% відповіли, що так, вміють. Ці студенти мають добре розвинені навички тайм-менеджменту. Іноді, тобто планують лише в окремих випадках, зазвичай при нагромадженні завдань 44,4% досліджуваних. 4 студенти (14,8%), зазначили, що не вміють планувати свій час для виконання самостійної роботи, їм бракує дисципліни та організаційних навичок.

5) 37,0% студентів на питання «Як часто ви користуєтеся розкладом або списком завдань для організації своєї роботи?» відповіли, що «завжди». Вони ведуть записники або списки завдань, що допомагає їм ефективно працювати. Інколи планують організацію своєї роботи 48,1% досліджуваних, тобто лише у випадках, коли потрібно виконати багато завдань. Ніколи не користуються розкладом або списком завдань для організації своєї роботи 55,5% студентів. Їм бракує навичок організовувати свою роботу.

6) Відповіді на питання, яке стосувалося наявності постійного місця для роботи розподілилися наступним чином: «так» відповіли 55,5% студентів. Це свідчить про наявність сприятливих умов для навчання. Відповідь «ні» дали 44,4% студентів. У них часто виникають проблеми із концентрацією через зовнішні фактори. Як зазначила частина студентів вони час від часу стикаються

із труднощами в плануванні часу та організації робочого простору, що знижує їхню ефективність.

7) На питання «Чи легко вам розібратися в новому матеріалі самостійно?» 33,3% студентів відповіли «так, без проблем». Потребують додаткового пояснення 48,1% досліджуваних. Це свідчить про необхідність консультацій викладача. 18,5% студентів зазначили, що їм важко розібратися в новому матеріалі самостійно і вони потребують значної підтримки для засвоєння матеріалу.

8) Часто користуються додатковими джерелами для кращого засвоєння матеріалу 40,7% майбутніх педагогів закладів вищої освіти. Вони активно шукають додаткову інформацію для розуміння матеріалу. Іноді користуються додатковими джерелами 48,1% студентів. Вони звертаються до додаткових джерел лише у разі виникнення труднощів. Ніколи не користуються додатковими джерелами 11,1% студентів. Вони обмежуються лише матеріалами, які надав викладач.

9) Вміють аналізувати та систематизувати інформацію з різних джерел 33,3% досліджуваних. Ці студенти демонструють високий рівень когнітивної готовності. «Частково» вміють 51,8% студентів. Вони можуть аналізувати інформацію, але потребують практики у систематизації. Зовсім не вміють працювати з інформацією 14,8% студентів.

10. Більшість студентів (77,7%) щодо доступу до стабільного Інтернету для дистанційного навчання відповіли, що мають такий доступ. Це свідчить, що більшість студентів мають технічну можливість для ефективного дистанційного навчання, що позитивно впливає на їх здатність до самостійної роботи. Не мають доступу до стабільного Інтернету 22,2% студентів. Ці студенти можуть стикатися з технічними проблемами при виконанні завдань, особливо у випадку, якщо Інтернет з’єднання є нестабільним. Це може спричиняти затримки або перерви в навчальному процесі, що негативно позначається на якості виконання самостійних завдань.

11) Стосовно володіння навичками роботи з основними платформами для

дистанційного навчання було встановлено, що 51,8% студентів впевнено володіють навичками. Це означає, що більше половини студентів мають високий рівень володіння такими платформами, як Zoom, Google Classroom, Moodle, що допомагає їм зручно взаємодіяти з навчальним матеріалом та викладачами. Володіють, але з труднощами 40,7% досліджуваних. Ці студенти мають загальні навички роботи з платформами, але можуть стикатися з певними технічними проблемами або незручностями в процесі використання. Це може затримувати процес навчання і вимагати додаткової підтримки. Два студенти (7,4%) відповіли, що не володіють і вийти Zoom зараз їм допомогли друзі. Ці студенти потребують додаткового навчання та практики для освоєння основних інструментів, що може бути суттєвим бар'єром у їхній самостійній роботі.

12) На питання «Які цифрові інструменти ви використовуєте для організації самостійної роботи?» 74,1% студентів назвали текстові редактори. Це найбільш популярні інструменти для створення та редагування текстів, що є основними в навчальному процесі. Вони використовуються для підготовки доповідей, рефератів, контрольних робіт тощо. Презентаційні програми відмітили 55,5% студентів. Ці інструменти допомагають студентам створювати наочні матеріали для представлення результатів своїх досліджень та проектів, що є важливим елементом в освітньому процесі. Системами управління завданнями користуються 29,6% досліджуваних студентів. Використання таких систем дозволяє студентам більш організовано ставитись до виконання завдань, але їх застосування не є настільки поширеним серед усіх респондентів. Інші інструменти відмітили 11,1% студенті. Зазначені інструменти не є такими популярними, але вони можуть включати додаткові спеціалізовані платформи для роботи з матеріалами, такі як відеоредактори або спеціалізовані програми для наукових досліджень.

13) Завжди аналізують свої помилки після виконання завдань 33,3% студентів. Ці студенти активно працюють над своїми помилками, що допомагає їм покращувати свої навички та підходи до навчання. Більшість студентів

(51,8%) іноді аналізують свої помилки, тому, що не завжди мають достатньо часу або мотивації для цього. Це свідчить про можливість поліпшення рефлексивних навичок у більшій частині групи. Ніколи не аналізують свої помилки 14,8% досліджуваних. Ці студенти не звикли до самостійного аналізу своїх помилок, що може призводити до повторення одних і тих самих помилок у подальшій роботі.

14) Завжди роблять висновки після отримання зворотного зв'язку від викладача 37,0% студентів. Вони активно використовують отриману інформацію для покращення своїх результатів у наступних завданнях. Іноді роблять висновки 51,8% студентів, але не завжди змінюють свій підхід до роботи після зворотного зв'язку. Відповідь «ні» дали 11,1% досліджуваних. Ці студенти не звертають увагу на зворотний зв'язок або не використовують його для покращення своєї роботи.

15) На питання щодо вміння об'єктивно оцінювати власні результати 44,4% студентів відповіли «так». Це свідчить про наявність у цих студентів розвитку рефлексивних навичок і здатності критично оцінювати свою роботу. Частково вміють 40,7% студентів. Вони можуть оцінювати свою роботу, але їм бракує об'єктивності та інструментів для точного самооцінювання. Не вміють об'єктивно оцінювати власні результати 14,8% досліджуваних. Вони не володіють навичками самооцінки, що може обмежувати їхній особистісний розвиток і здатність до самовдосконалення.

16) На останнє питання студенти дали наступні відповіді:

- часто важко налаштуватися на самостійну роботу без безпосереднього контролю з боку викладача;
- не завжди є доступ до Інтернету (низька якість Інтернету або його відсутність через відключення світла);
- відсутність можливості задати питання або отримати роз'яснення в реальному часі ускладнює розуміння матеріалу та вирішення завдань;
- часто через відсутність чіткого розкладу самостійної роботи з'являється спокуса відкладати завдання на останній момент;

- іноді завдання викладачів недостатньо чітко сформульовані або не пов’язані між собою;

- важко працювати самостійно без спілкування та обміну думками з однокурсниками;

- іноді завдання або занадто складні, або занадто легкі.

На основі отриманих результатів опитування студентів нами було з’ясовано що:

1. Більшість студентів усвідомлюють важливість самостійної роботи для своєї професійної підготовки, але основним мотиватором для них залишаються зовнішні чинники, такі як бажання отримати високі оцінки. Це вказує на необхідність розвитку внутрішньої мотивації через зв’язок навчальних завдань з реальними професійними цілями.

2. Велика частка студентів має проблеми з плануванням часу та організацією свого навчального процесу. Підвищення рівня самодисципліни та розвитку навичок тайм-менеджменту може значно покращити ефективність їхньої самостійної роботи.

3. Студенти випробовують певні труднощі у засвоєнні нового матеріалу та аналізі інформації з різних джерел. Це вказує на потребу в додаткових методах підтримки навчання, таких як додаткові ресурси та консультації з викладачами.

4. У більшості студентів присутній стабільний доступ до Інтернету та вони володіють основними навичками роботи з платформами для дистанційного навчання. Однак невелика кількість студентів стикається з труднощами в роботі з цифровими інструментами, що потребує регулярних тренінгів та підтримки.

5. Студенти демонструють недостатній рівень рефлексії. Лише частина з них регулярно аналізує свої помилки та застосовує зворотний зв’язок для покращення результатів. Це вказує на необхідність навчання саморефлексії та розвитку навичок самооцінки для підвищення ефективності самостійної діяльності.

Таким чином, за результатами отриманими за допомогою бесід, анкетування та опитування, було виділено три рівні готовності студентів до самостійної роботи в умовах дистанційного навчання: високий, середній та низький. Характеристика кожного рівня базується на аналізі таких аспектів: мотивація, організаційна готовність, когнітивна готовність, технічна підготовка та рефлексивні навички (рис. 2.1.).

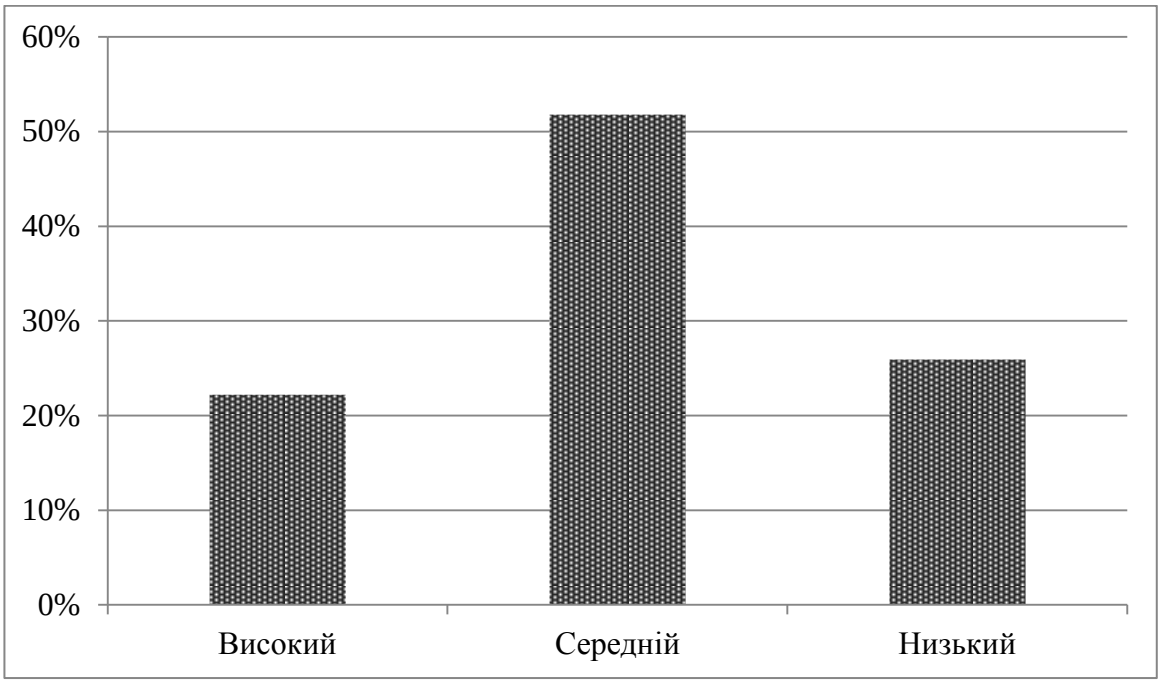

Рисунок 2.1. – Рівні готовності майбутніх педагогів ЗВО до самостійної роботи в умовах дистанційного навчання

Високий рівень готовності визначено у 22,2% студентів. Студенти мають чітко усвідомлену внутрішню мотивацію, орієнтовану на професійний розвиток та інтерес до предмету. Самостійна робота сприймається як важлива частина навчального процесу. Студенти впевнено планують свій час, користуються розкладом або спеціальними програмами для управління завданнями. У них є організоване робоче місце, що сприяє концентрації. У студентів спостерігається висока здатність до аналізу та систематизації інформації. Вони активно використовують додаткові джерела для глибшого розуміння матеріалу. Ці студенти в повній мірі володіють необхідними цифровими інструментами та платформами для навчання, впевнено використовують додаткові ресурси.

Студенти регулярно аналізують власні результати, враховують помилки та ефективно застосовують отриманий зворотний зв’язок.

Середній рівень готовності встановлено у 51,8% майбутніх педагогів ЗВО. Такі студенти демонструють переважно зовнішню мотивацію, наприклад, отримання високих оцінок чи виконання вимог викладача. Інтерес до предмету є вибірковим. Студенти іноді планують свій час, але не завжди дотримуються планів. Використання інструментів для управління завданнями носить спорадичний характер. Вони можуть розбиратися в новому матеріалі самостійно, але потребують додаткового пояснення або допомоги викладача. Використовують додаткові джерела інформації, але не систематично. Студенти зазвичай володіють платформами для навчання, але можуть виникати труднощі з використанням нових або складніших цифрових інструментів. Аналіз помилок і зворотного зв’язку у таких студентів відбувається нерегулярно, висновки робляться лише частково.

Низький рівень готовності виявлено у 25,9% досліджуваних студентів. У таких студентів мотивація до самостійної роботи майже відсутня. Завдання виконуються лише з примусу або через страх отримати низьку оцінку. Професійний інтерес мінімальний. Студенти не планують свій час, не використовують інструменти для управління завданнями. У більшості випадків відсутні належні умови для організації навчання. Такі студенти відчувають суттєві труднощі з аналізом і розумінням нового матеріалу. Додатковими джерелами користуються рідко або зовсім не використовують. У них присутні лише базові знання про платформи для навчання, але вони відчувають труднощі навіть з найпростішими завданнями. Студенти не аналізують свої помилки і не використовують зворотний зв’язок для покращення результатів.

Як бачимо з рисунка 2.1. більшість студентів знаходиться на середньому рівні готовності, що свідчить про потребу в цілеспрямованій роботі над формуванням мотивації, когнітивних та рефлексивних навичок. Високий рівень готовності демонструє невелика частка студентів. Студенти з низьким рівнем готовності потребують особливої уваги для підвищення їхньої зацікавленості,

розвитку навичок самоорганізації та технічної грамотності.

Отже, результати проведеного дослідження серед майбутніх педагогів ЗВО виявили низку проблем, що свідчать про недостатню ефективність існуючої системи організації самостійної роботи в умовах дистанційного навчання. Це створює об’єктивну потребу у розробці та впровадженні моделі організації цього процесу.

2.2. Модель організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання

Для цілісного процесу організації самостійної роботи майбутніх педагогів в умовах дистанційного навчання важливим є створення відповідної моделі.

Поняття «модель» широко використовується в різних наукових галузях, включаючи педагогіку. Воно має багатозначний характер і визначається як узагальнене відображення певного об’єкта, процесу або явища, створене для їх глибшого вивчення, аналізу, пояснення чи прогнозування.

Науковці по різному розуміють поняття «модель». Прихильники філософського підходу визначають модель як «спрощене уявлення про реальний об’єкт чи процес, яке дозволяє аналізувати його характеристики, виявляти закономірності та встановлювати зв’язки між елементами» [29].

Системний підхід розглядає модель «як частину системи, яка відображає основні компоненти об’єкта дослідження, їхні взаємозв’язки, а також механізми функціонування. Вона має ієрархічну структуру та відповідає меті її використання».

Згідно функціонального підходу «модель виконує функцію посередника між теоретичними знаннями та практичною діяльністю. Вона дозволяє проектувати, організовувати та вдосконалювати освітні процеси» [6].

У педагогіці модель трактується як «концептуальне чи практичне відображення педагогічного процесу, що включає цілі, зміст, форми, методи та

засоби навчання, спрямовані на досягнення певних освітніх результатів». У контексті педагогіки модель є інструментом, який допомагає структуровано організувати навчальний процес, забезпечуючи його ефективність і відповідність поставленим цілям [49].

У педагогічній діяльності моделі дозволяють:

- проектувати нові форми й методи навчання»;
- систематизувати зміст освітніх програм;
- розробляти інноваційні підходи до організації навчального процесу.

Згідно нашого дослідження, ми розуміємо модель як структуровану систему, яка відображає взаємозв’язок між ключовими елементами об’єкта або процесу, створену для досягнення певної мети. У контексті організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання модель виступає інструментом, який дозволяє систематизувати й оптимізувати освітню діяльність, враховуючи сучасні виклики, технологічні можливості та потреби майбутніх педагогів.

Модель організації самостійної роботи студентів є дидактичною моделлю, яка враховує сучасні виклики освіти, цифрові технології та необхідність формування у студентів навичок саморегуляції, самостійності й професійної відповідальності.

Перейдемо до розробки моделі організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

Розроблена модель враховує педагогічні, психологічні та технологічні аспекти дистанційного навчання та спрямована на формування у студентів навичок самостійності, саморегуляції та професійної відповідальності.

Модель забезпечує цілісний підхід до організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання, дозволяє ефективно поєднати теоретичну підготовку та практичну діяльність майбутніх педагогів закладів вищої освіти, сприяє підвищенню їхньої мотивації до навчання та готовності до професійної діяльності. Вона також створює умови для розвитку індивідуальних освітніх траєкторій, що є важливим у сучасному освітньому

середовищі.

Розроблена модель представлена логіко-структурною схемою, складові якої можна умовно поділити на три блоки: цільовий, змістовий та результативний, а також базується на інтеграції педагогічних, психологічних і технологічних аспектів дистанційного навчання (рис. 2.2.).

Цільовий блок визначає мету, завдання, методичні підходи та принципи організації самостійної роботи майбутніх педагогів ЗВО в умовах дистанційного навчання.

Змістовий блок охоплює педагогічні умови, методи, засоби та форми роботи.

Результативний блок моделі спрямований на оцінку досягнення поставлених цілей та завдань та містить критерії оцінювання, рівні та результати навчання.

Розглянемо блоки моделі більш докладно.

І. Цільовий блок.

Мета полягає у формуванні професійної компетентності майбутніх педагогів закладів вищої освіти через розвиток їхньої самостійності, саморегуляції та відповідальності в умовах дистанційного навчання.

Завдання:

1. Розвиток навичок планування, аналізу й організації власної навчальної діяльності.

2. Формування мотивації до самостійної роботи.

3. Забезпечення гнучкості та адаптивності освітнього процесу.

Методичні підходи забезпечують: чітке спрямування процесу організації самостійної роботи на досягнення освітніх цілей; створення умов для гармонійного поєднання самостійної роботи студентів із навчальним процесом; підвищення ефективності організації та результативності дистанційного навчання.

Нами визначено компетентнісний, діяльнісний, системний, особистісно орієнтований та рефлексивний підходи.

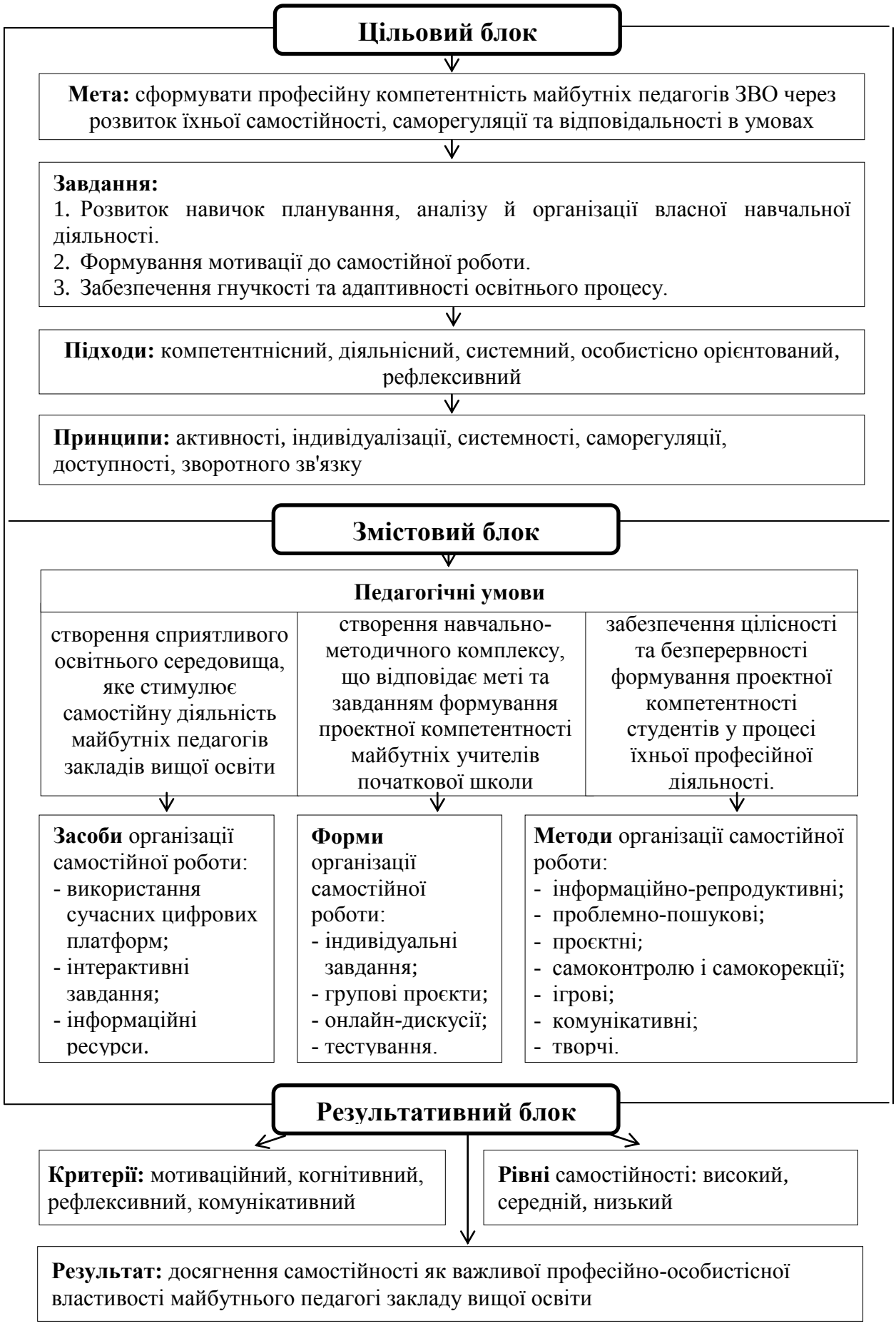

Рисунок 2.2. – Модель організації самостійної роботи студентів

Компетентнісний підхід передбачає орієнтацію на формування у майбутніх педагогів ЗВО ключових компетентностей (професійних, цифрових, комунікативних, соціальних); визначення освітніх результатів через компетенції, які повинні набути студенти після завершення навчання; інтеграцію теоретичних знань із практичними навичками у процесі виконання самостійних завдань.

Діяльнісний підхід робить акцент на активній пізнавальній діяльності студентів, де вони виступають як суб'єкти навчання та забезпеченні умов для виконання практичних, аналітичних і дослідницьких завдань.

Системний підхід спрямований на забезпечення взаємозв'язку між усіма компонентами організації самостійної роботи: цілями, змістом, методами, формами та результатами; упорядкування навчального процесу, щоб студенти мали чітке уявлення про свої завдання та етапи їх виконання; розробку логічно завершених завдань і курсів із чітко визначеними цілями та очікуваними результатами.

Особистісно орієнтований підхід передбачає урахування індивідуальних особливостей, інтересів, темпу роботи та рівня підготовки кожного студента; надання студентам можливості обирати тематику, форму виконання завдань та власний навчальний маршрут; підтримку мотивації через індивідуальні рекомендації, позитивний зворотний зв'язок та персоналізовані оцінки досягнень.

Рефлексивний підхід у моделі забезпечує розвиток здатності студентів аналізувати, оцінювати та коригувати власну діяльність, що є необхідним для ефективної самостійної роботи в умовах дистанційного навчання. Він ґрунтується на формуванні у студентів навичок саморегуляції, самоконтролю та осмислення результатів своєї роботи.

До принципів організації самостійної роботи студентів у дистанційному навчанні відносяться:

1) Принцип активності полягає у тому, що студенти мають бути активними учасниками навчального процесу. Це означає, що вони повинні

активно шукати інформацію, працювати з навчальними матеріалами, самостійно виконувати завдання і звертатися за допомогою при необхідності. Активність є основою для розвитку критичного мислення та когнітивних навичок студентів.

2) Принцип індивідуалізації. У дистанційному навчанні важливим є підхід, орієнтований на індивідуальні особливості кожного студента. Самостійна робота повинна бути адаптована до рівня підготовки, інтересів, потреб і можливостей кожного учня, щоб стимулювати самостійну діяльність та досягнення оптимальних результатів.

3) Принцип системності передбачає, що самостійна робота повинна бути організована як частина єдиного навчального процесу, де кожен етап логічно переходить до наступного. Важливо, щоб самостійна робота студента була частиною загальної навчальної програми, що дозволяє зберігати структуру і цілісність навчання.

4) Згідно принципу саморегуляції майбутні педагоги ЗВО повинні вчитися планувати свою діяльність, організовувати навчальний процес та контролювати свій прогрес. Це включає вміння ставити цілі, розподіляти час, оцінювати власні досягнення та коригувати стратегії навчання.

5) Принцип доступності означає, що всі ресурси для самостійної роботи повинні бути доступними для студентів. Це стосується не тільки матеріалів, але й технологій для їх використання. Інтерактивні платформи, відео лекції, текстові матеріали та додаткові джерела інформації мають бути доступні на всіх етапах навчання.

6) Принцип зворотного зв’язку. Самостійна робота повинна передбачати зворотний зв’язок з боку викладача, який допомагає студентам коригувати помилки, розуміти складні моменти та отримувати рекомендації для подальшого розвитку.

II. Змістовий блок.

У цьому блоці визначаються ключові аспекти організації самостійної роботи студентів, зокрема ті, які забезпечують ефективність педагогічного

процесу. Педагогічні умови формують основу для реалізації змісту навчання, вибору відповідних форм, методів та засобів роботи, а також сприяють створенню оптимального середовища для розвитку самостійності студентів.

Педагогічні умови – це сукупність організаційних, методичних і технологічних факторів, які сприяють ефективному здійсненню самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти у процесі дистанційного навчання. Вони спрямовані на розвиток професійної самостійності, формування компетенцій і мотивації студентів до навчання [36].

Нами було виділено наступні педагогічні умови організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання:

1. Створення сприятливого освітнього середовища, яке стимулює самостійну діяльність майбутніх педагогів ЗВО.

2. Забезпечення доступу майбутніх педагогів ЗВО до цифрових інструментів і платформ, що підтримують самостійну роботу студентів в умовах дистанційного навчання.

3. Підвищення мотивації майбутніх педагогів закладів вищої освіти до самостійної роботи в умовах дистанційного навчання.

Першою умовою визначено «створення сприятливого освітнього середовища, яке стимулює самостійну діяльність майбутніх педагогів ЗВО». Ця умова спрямована на забезпечення ефективної самостійної роботи студентів. Це середовище передбачає поєднання фізичних, цифрових, соціальних і психологічних аспектів, які спонукають студентів до активного здобуття знань і формування професійних компетентностей.

Організація освітнього середовища сприяє:

- формуванню внутрішньої мотивації до навчання через забезпечення доступу до якісних ресурсів і підтримки;

- розвитку саморегуляції студентів, оскільки вони мають можливість самостійно планувати й контролювати свою діяльність;

- стимулюванню творчого підходу та критичного мислення через

активну участь у навчальному процесі [44].

Створення сприятливого освітнього середовища є фундаментальною умовою для успішної організації самостійної роботи студентів. Воно не тільки забезпечує доступ до ресурсів, але й створює умови для розкриття їхнього потенціалу та розвитку професійних компетентностей.

Другою педагогічною умовою виступає «забезпечення доступу майбутніх педагогів ЗВО до цифрових інструментів і платформ, що підтримують самостійну роботу студентів в умовах дистанційного навчання». Сучасні технології дають змогу створювати інтерактивне освітнє середовище, яке забезпечує доступ до навчальних матеріалів, автоматизує процеси контролю знань і підтримує комунікацію між учасниками освітнього процесу.

Умови дистанційного навчання передбачають відсутність фізичного контакту між учасниками освітнього процесу, що робить цифрові платформи основним засобом організації навчання. Цифрові інструменти слугують «віртуальною групою», у якій студенти можуть отримувати знання, взаємодіяти з викладачем і одногрупниками, виконувати завдання, отримувати зворотний зв’язок і самостійно перевіряти свої результати [33].

Доступ до цифрових інструментів і платформ забезпечує рівність у навчанні, дозволяючи студентам незалежно від місця проживання чи фізичних умов брати участь у навчальному процесі. Це особливо актуально для внутрішньо переміщених студентів, які переїхали в інші міста чи тих, хто не має змоги регулярно відвідувати ЗВО через різні обставини.

Інтеграція цифрових технологій у навчання формує у майбутніх педагогів ЗВО необхідні навички роботи з інформаційними системами, що є важливим для їхньої майбутньої професійної діяльності. Також цифрові інструменти сприяють оптимізації навчального процесу, забезпечуючи доступ до структурованих навчальних матеріалів, індивідуалізації завдань і оперативного зворотного зв’язку [53].

Основними засобами реалізації цієї умови виступають:

- забезпечення студентів і викладачів доступом до якісних навчальних

платформ;

- проведення тренінгів для викладачів і студентів щодо ефективного використання цифрових інструментів;

- створення інструкцій, відео-посібників і чек-листів для роботи з платформами;

- розробка мобільних додатків і платформ, оптимізованих для роботи при низькій швидкості з’єднання;

- організація служби технічної підтримки для допомоги студентам і викладачам;

- проведення регулярного моніторингу використання цифрових платформ для виявлення проблем і вдосконалення системи.

Забезпечення доступу студентів до цифрових інструментів і платформ – це необхідна умова організації самостійної роботи в умовах дистанційного навчання. Її реалізація дозволяє створити середовище для формування компетенцій, необхідних для самостійної професійної діяльності, сприяє оптимізації навчального процесу та забезпечує доступність і якість освіти на сучасному рівні.

Третьою педагогічною умовою нами визначено «підвищення мотивації майбутніх педагогів закладів вищої освіти до самостійної роботи в умовах дистанційного навчання».

Мотивація є ключовим фактором, який визначає ефективність самостійної роботи студентів. В умовах дистанційного навчання, коли фізична присутність викладача та взаємодія з одногрупниками обмежені, студенти мають бути здатними організовувати свою діяльність самостійно. Без належної мотивації зростає ризик пасивного сприйняття інформації, невиконання завдань і зниження загального рівня навчальних досягнень.

На сьогоднішній день дистанційний формат значно підвищує частку самостійної роботи у навчальному процесі. Саме мотивація спонукає студентів брати активну участь у навчанні, виконувати завдання, шукати додаткові ресурси та вдосконалювати власні знання. Мотивовані студенти більш

відповідально ставляться до організації свого часу, планування навчального процесу та дотримання дедлайнів [2]. Тому дуже важливо всіляко сприяти зацікавленості та залученню студентів до самостійної роботи в умовах дистанційного навчання.

Для підвищення мотивації майбутніх педагогів ЗВО до самостійної роботи в умовах дистанційного навчання варто:

- використовувати цифрові інструменти для створення цікавих ігрових завдань;
- нагороджувати студентів за досягнення (віртуальні сертифікати, рейтинги, бали);
- використовувати формувальне оцінювання, яке допоможе студентам бачити прогрес і розуміти, як покращити свої результати;
- надавати студентам можливості вибирати між різними формами завдань (реферати, презентації, есе, творчі проєкти);
- додавати інтерактивні елементи для підтримки інтересу до матеріалу;
- організовувати обговорення, які спрямовані на усвідомлення студентами цінності самостійного навчання для їхнього професійного розвитку;
- підтримувати дружню атмосферу, у якій студенти будуть почуватися впевнено;
- надавати доступ до навчальних матеріалів у зручному форматі та з чіткою інструкцією до кожного завдання.

Як бачимо, підвищення мотивації майбутніх педагогів ЗВО до самостійної роботи є важливою педагогічною умовою. Реалізація цієї умови забезпечує залученість студентів до навчального процесу, розвиток їхньої самостійності та відповідальності, що є запорукою ефективної професійної підготовки майбутніх педагогів. Успішність реалізації залежить від створення системи, яка поєднує професійні перспективи, індивідуальний підхід, технічну підтримку та психологічну підтримку з боку викладача.

Перейдемо до засобів, форм та методів організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

До засобів організації самостійної роботи студентів нами віднесено: використання сучасних цифрових платформ (Moodle, Zoom та ін.); інтерактивні завдання (віртуальні дошки, опитування, інтерактивні карти); інформаційні ресурси (електронні бібліотеки, відео-лекції, навчальні посібники).

Формами організації самостійної роботи майбутніх педагогів ЗВО виступають: індивідуальні завдання (есе, реферати, презентації); групові проєкти (розробка педагогічних кейсів, аналіз ситуацій); онлайн-дискусії (участь у форумах, вебінарах); тестування (автоматизовані тести для перевірки знань).

Організація самостійної роботи майбутніх педагогів ЗВО в умовах дистанційного навчання потребує використання сучасних методів, які забезпечують ефективність, мотивацію та відповідність професійним завданням. Розглянемо ці методи:

1. Інформаційно-репродуктивні методи спрямовані на засвоєння студентами базових знань і формування вмінь їхнього застосування. До цих методів відносяться: метод лекційного викладу у цифровому форматі (надання теоретичних матеріалів через відеолекції, презентації, аудіозаписи); електронні навчальні матеріали (текстові конспекти, інструкції, онлайн-підручники; завдання на повторення: тести, вправи на відтворення інформації.

2. Проблемно-пошукові методи сприяють розвитку аналітичного мислення, творчості та здатності вирішувати проблемні ситуації. До цих методів відносяться: кейс-стаді, пошукові завдання, дискусії у форумах або чатах: та ін.

3. Проєктні методи передбачають активну діяльність студентів, спрямовану на створення конкретного продукту. До них можна віднести: індивідуальні та групові проєкти, віртуальні лабораторії.

4. Методи самоконтролю і самокорекції спрямовані на формування у студентів здатності до саморефлексії та оцінювання власних досягнень (тестування, щоденники навчання, порівняльний аналіз).

5. Ігрові методи використовують елементи гри для стимулювання

інтересу до навчання. Це можуть бути різноманітні онлайн-ігри для навчання студентів.

6. Комунікативні методи спрямовані на формування комунікативних навичок, що є важливими для майбутніх педагогів ЗВО (вебінари та онлайн-конференції, участь у віртуальних круглих столах, використання соціальних мереж).

7. Творчі методи, до яких відносяться метод мозкового штурму, написання есе, розробка навчальних посібників, створення відеоконтенту, стимулюють креативність студентів і заохочують до самовираження [24; 58].

Використання різноманітних методів організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти у дистанційному навчанні дозволяє враховувати їхні індивідуальні потреби, розвивати професійні компетенції, підвищувати мотивацію та забезпечувати ефективність навчального процесу. Комплексний підхід, що включає репродуктивні, творчі, комунікативні та проєктні методи, сприяє підготовці студентів до майбутньої педагогічної діяльності.

III. Результативний блок моделі забезпечує оцінювання ефективності організації самостійної роботи майбутніх педагогів ЗВО у дистанційному навчанні.

Критерії оцінювання визначають, наскільки успішно студент реалізує поставлені цілі самостійної роботи. Нами виділено наступні критерії:

Мотиваційний критерій має наступні показники: рівень внутрішньої мотивації студентів до виконання самостійних завдань, здатність ставити власні навчальні цілі та досягати їх.

Показниками когнітивного критерію виступають: глибина засвоєння студентами теоретичних знань, уміння застосовувати знання у педагогічній діяльності.

Рефлексивний критерій характеризують наступні показники: здатність до саморефлексії, аналізу власної діяльності, уміння коригувати свою роботу на основі отриманого зворотного зв’язку.

Комунікативний критерій має такі показники: навички співпраці у групових проєктах, здатність ефективно комунікувати у дистанційних форматах.

На основі критеріїв та їх показників було виділено три рівні самостійності студентів: низький, середній, високий.

Низький рівень мають студенти, які володіють низькою мотивацією до самостійної роботи, залежать від зовнішнього контролю, слабко володіють теоретичними знаннями та практичними навичками, відсутня рефлексія та здатність до самокорекції.

У студентів з середнім рівнем спостерігається стабільний інтерес до самостійної роботи, часткова автономність, задовільне засвоєння знань і вмінь, але їх застосування потребує підтримки викладача, рефлексія та самокорекція виконуються на елементарному рівні.

Високий рівень визначається у студентів, з високою мотивацією до навчання, здатністю до самоорганізації. Ці студенти мають глибокі знання, здатність до творчого вирішення професійних завдань; вміють застосовувати теоретичні знання і практичні навички у професійній діяльності. У них спостерігається активна рефлексія, вміння адекватно оцінювати свої досягнення і працювати над помилками, високий рівень самооцінки та здатність до постійного саморозвитку.

Результат впровадження моделі полягає у досягненні самостійності як важливої професійно-особистісної властивості майбутнього педагога закладу вищої освіти.

Отже, розроблена модель організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти у дистанційному навчанні дозволяє інтегрувати освітні, цифрові та педагогічні аспекти для ефективної підготовки студентів. Вона сприяє розвитку професійної компетентності, самостійності та відповідальності, забезпечуючи якісне засвоєння знань у сучасному освітньому середовищі.

2.3. Рекомендації з організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання

Надамо рекомендації з організації самостійної роботи в системі дистанційного навчання Moodle. Як показують результати дослідження, багато викладачів вміють лише виконувати технічну роботу в електронно-освітньому середовищі, а організація контактної роботи в таких умовах становить для педагогів проблему в тому, що багато хто не знає, як використовувати той чи інший елемент системи Moodle при організації освітнього процесу, зокрема самостійної роботи. Тим не менш, в електронному середовищі Moodle репродуктивна та продуктивна самостійна робота може бути реалізована цілим спектром елементів системи.

Платформа Moodle при організації самостійної роботи студентів за умов дистанційного навчання має великі можливості.

Самостійну роботу можна організувати з використанням елемента «Завдання». Викладач складає завдання для самостійної роботи та викладає їх на освітній портал у вигляді ресурсу «Файл». Крім основного завдання, викладач може виставити на сайт методичні рекомендації щодо виконання завдань самостійної роботи до кожної теми дисципліни, а також забезпечити студента додатковими матеріалами у вигляді нормативно-правових документів, навчальних посібників та підручників, автором яких він є. Всі додаткові навчальні матеріали також можуть бути виставлені як ресурс «Папка» або «Книга». Ресурс «Книга» дозволяє виставляти на сайт цілі навчально-методичні посібники чи матеріали великих обсягів, з можливістю перегортати їх як книгу. Також педагог обов’язково виставляє список літератури, яку студент може використати під час виконання завдань. Бажано, щоб це були підручники або навчальні посібники, які розміщені в електронних бібліотечних системах закладу вищої освіти, до яких є доступ. За допомогою порталу відбувається взаємодія студентів та педагога у режимі off-line. Студент завантажує електронний варіант завдань у будь-який зручний для нього час, виконує їх та

надсилає назад на портал за графіком індивідуальної роботи, узгодженим з викладачем. Викладач, у свою чергу, перевіряє надіслані роботи, має можливість прикріпити виправлений варіант та написати коментар до роботи, що рецензується. Завдання викладача своєчасно оцінювати надіслані роботи.

Для організації самостійної роботи можна використовувати ресурс «Лекція». За допомогою цього ресурсу викладач може організувати інтерактивну лекцію. Суть цієї форми організації самостійної роботи у тому, що студент має можливість вивчати лекцію окремими фрагментами. Розглянувши теоретичні засади окремого питання лекції, студент має відповісти на запитання. Зазвичай вони представлені у вигляді тестових завдань. Особливість полягає в тому, що доки студент не пройде тест і не отримає позитивного результату, він не має права перейти до наступного питання лекції. Це дозволяє контролювати процес виконання завдання та відстежувати рівень освоєння навчального матеріалу студентами. Також це можна розцінювати як систему самоконтролю. Ця форма значно підвищує ефективність самостійної роботи студента та мотивує його до подальшого навчання.

Наступною формою організації самостійної роботи на порталі є елемент «Форум», за допомогою якого можна організовувати заняття – обговорення, заняття – дискусії. При цьому він може проходити в системі off-line або on-line. Викладач організує форум з однієї з актуальних проблем, що вивчаються дисципліною. Студенти самостійно розглянувши різні аспекти поставленої проблеми, у зазначений час виходять на форум і розпочинають обговорення чи дискусії. Кожен студент висловлюється у форумі щодо ставлення до заявленої проблеми (теми), наводить способи вирішення проблеми, реагує на думки інших учасників. Ця форма дозволяє організувати контактну самостійну роботу зі студентами. Викладач також має можливість об’єктивно та швидко оцінити самостійну роботу студента з підготовки до форуму, оцінити рівень володіння інформацією, виявлену активність.

Організувати контактну самостійну роботу студента можна за допомогою

елемента «Чат». У чаті викладач та студенти можуть обговорювати різні питання, висловлювати свою думку. Викладач у рамках чату може провести опитування чи захист самостійних робіт студентів, надати необхідну консультацію щодо виконання окремих завдань. Достоїнство чату в тому, що за допомогою налаштувань студенти можуть бачити минулі сесії, спілкуватися при виконанні завдання, якщо дана групова робота або виконується проєктна робота. Викладач же в рамках чату може контролювати та керувати роботою студентів.

Під час організації самостійної роботи студентів підійде і елемент «Тест». Система дозволяє створювати контрольні тести, тести, які мають навчальний характер. Для самостійної роботи доцільно застосовувати навчальні тести – це набір тестових завдань, що дозволяє студенту проводити самоконтроль [17]. При цьому тест вважається пройденим, якщо тестований подолав поріг, встановлений викладачем. Перевагою даного елемента є швидке оцінювання та доведення результатів до студента.

Наступний елемент «Галерея», що дозволяє розмістити на освітньому порталі різні схеми, діаграми, малюнки, опорні конспекти, формули, графіки у вигляді картинок, які студент може використовувати для виконання завдань самостійної роботи. Труднощі в тому, що не кожен викладач здатний розробити такі дидактичні матеріали. Детальну інструкцію як працювати з цим елементом можна знайти на головні сторінці системи Moodle [52].

Окремий інтерес при організації самостійної роботи студентів становить елемент «Глосарій». Цей елемент дозволяє створювати словники, енциклопедії з окремих тем чи загалом з дисципліни. Викладач може видати студентам завдання щодо створення на окрему тему дисципліни глосарію. При цьому кожен студент може знаходити різні визначення окремих понять, що вивчаються дисципліною і вносити їх у глосарій, що формується. У глосарій можна вносити визначення дані різними авторами, але, якщо один студент вже вніс таке визначення, інший студент цього зробити не зможе. Якщо глосарій представлений у вигляді енциклопедії, студенти мають можливість додавати до

визначення цікаві факти. Кожен студент має право коригувати глосарій. Сформований студентами глосарій може бути використаний у процесі підготовки до контрольних, заліку, екзамену, колоквіуму. Викладач має змогу оцінити самостійну роботу кожного студента. Система влаштована так, що показує дії кожного окремого студента.

Елемент «Відеоконференція» забезпечує взаємодію студентів та викладача в онлайн режимі. Дозволяє організовувати науково-практичні конференції, семінари, лекції, дискусії, а також екзамени та заліки.

Елемент «Гіперпосилання» дозволяє викладачеві організовувати відеолекції, переглядаючи які студенти отримують завдання – скласти конспект, порівняльну таблицю, колаж тощо. При цьому відеолекція може бути розміщена в YouTube, «Фейсбуку», в Інтернеті. Також цей елемент дозволяє викладачеві підібрати цікаві відеоматеріали, розмістити їх на порталі. Студенти можуть їх переглядати, аналізувати, робити відповідні висновки, навчатися самостійно [33].

Розглянуті вище можливості дистанційної системи Moodle при організації самостійної роботи студентів дозволили визначити нові ролі та функції викладача в умовах дистанційного навчання, роль якого значно змінюється від простої передачі готових знань студентам до супроводу їх самостійної діяльності, виконання нових ролей (тьютор, автор курсів, консультант, мотиватор) [23].

Розглянемо кожну роль докладніше.

Викладач – мотиватор. Основним завданням викладача – мотиватора є формування соціальних установок, інтересу та потреб до здійснення навчально-пізнавальної діяльності членів віртуальної аудиторії з використанням дистанційних освітніх технологій. Для цього доцільно задіяти нові можливості інформаційного освітнього середовища закладу вищої освіти, застосовувати активні та інтерактивні методи навчання та сучасні технічні засоби.

Викладач – тьютор. Це найважливіша роль викладача в системі дистанційного навчання та при виконанні самостійної роботи студентів,

оскільки основним завданням в умовах дистанційного навчання стє супровід студентів в інформаційному просторі. Тьютор намагається допомогти студентам отримати максимальну віддачу від навчання, стежити за ходом навчання студента в інтерактивному режимі, давати зворотний зв'язок за виконаними завданнями у вигляді коментарів через відео- та телекомунікації, проводити групові тьюторіали за допомогою телемостіст і телеконференцій, консультувати та підтримувати студента у віртуальному освітньому середовищі.

Викладач – автор курсів має вміти проектувати комплекс дидактичних засобів, методів та форм організації навчання, конструювати зміст навчального матеріалу, розробляти та коригувати навчально-методичну інформацію власного курсу для віртуального освітнього середовища з використанням дистанційних освітніх технологій. Основною вимогою до викладачів останнім часом стає вміння створювати онлайн-курси на освітніх платформах, розробляти зміст цих курсів. Викладач створює навчально-методичний комплекс для організації дистанційного навчання.

Викладач – консультант повинен вміти своєчасно надати індивідуальну консультативну допомогу студентам на очних зустрічах та у процесі телемовлення, теле- та відеоконференцій, відеосемінарів тощо. Вміння керувати собою та долати психологічні бар'єри у роботі з віртуальною аудиторією.

Викладач – організатор. Виконуючи цю роль, викладач повинен вміти організовувати форми практичного та теоретичного навчання, самостійну роботу студентів через телеконференції, відеоконференції, телемости, відеолекції та семінари, чати, форуми, можливості освітніх порталів.

Важливо, що всі ці ролі викладач у системі дистанційного навчання має реалізовувати разом, що принесе певний освітній ефект під час самостійної роботи студентів [26].

Для покращення роботи в системі Moodle для організації самостійної роботи студентів викладачам варто:

1) Розділяти курс на модулі з чітким тематичним спрямуванням.

2) Використовувати інтуїтивно зрозумілі назви для розділів та файлів.

3) Надавати завдання та ресурси в логічній послідовності, щоб студенти могли легко орієнтуватися в курсі.

4) Завантажувати відео, презентації, текстові матеріали для самостійного вивчення.

5) Використовувати форуми для обговорення, що сприяє розвитку комунікаційних навичок.

6) Створювати інтерактивні тести, які допомагають перевірити знання та отримати миттєвий зворотний зв’язок.

7) Впроваджувати рейтингові таблиці та бейджі за виконання завдань для підвищення мотивації.

8) Створювати квести або серії завдань, що поступово ускладнюються, для підвищення залученості студентів.

9) Використовувати функцію умовного доступу для надання матеріалів відповідно до рівня підготовки студента.

10) Створювати індивідуальні завдання або надавати альтернативні варіанти роботи для різних груп студентів.

11) Чітко встановлювати дедлайни для кожного завдання та нагадувати студентам про їх наближення через систему повідомлень Moodle.

12) Використовувати функцію журналу оцінок для відстеження прогресу кожного студента та надання зворотного зв’язку.

13) Організовувати регулярні онлайн-консультації (чати або Zoom-сесії через Moodle).

14) Надавати детальні коментарі до виконаних завдань, виділяючи як позитивні аспекти роботи, так і зони для покращення.

15) Створювати завдання, які стимулюють самостійний пошук інформації (есе, проєкти, аналіз кейсів).

16) Надавати рекомендації щодо додаткових ресурсів (посилання на книги, відео, статті) для поглибленого вивчення теми.

17) Записати короткі відеоінструкції про використання основних функцій Moodle.

18) Забезпечувати швидкий доступ до технічної підтримки або часто задаваних питань щодо платформи.

19) Використовувати функцію аналітики Moodle для аналізу активності студентів у курсі.

20) Проводити опитування про задоволеність навчанням у Moodle, щоб покращити організацію самостійної роботи.

21) Переконатися, що всі матеріали доступні для студентів з особливими потребами (наприклад, текстові описи до відео, доступні формати файлів).

22) Враховувати технічні можливості студентів, адаптуючи завдання до реальних умов їх роботи.

Таким чином, в умовах дистанційного навчання має бути організовано продуктивну самостійну роботу студентів. На сьогоднішній день існує достатньо труднощів в організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання. Тому, запропоновані рекомендації допоможуть створити ефективну систему організації самостійної роботи студентів у дистанційному навчанні, підвищити їхню мотивацію, самоорганізацію та готовність до професійної діяльності.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного теоретико-експериментального дослідження були досягнуті поставлені завдання, що дозволило розкрити проблему організації самостійної роботи педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

1. За результатами теоретичного аналізу наукових джерел з'ясовано, що самостійна робота студентів є однією з основних форм організації навчання, яка забезпечує розвиток їхньої пізнавальної активності, творчого мислення та професійної компетентності. Ця діяльність поєднує як навчальні, так і виховні аспекти, сприяючи формуванню особистості майбутнього фахівця, здатного до самостійного прийняття рішень та ефективного виконання професійних завдань.

Самостійна робота визначається як свідома, цілеспрямована діяльність студента, спрямована на засвоєння знань, розвиток навичок і формування компетентностей. Вона базується на самостійності вибору способів і методів виконання завдань, організації часу та контролю за результатами своєї діяльності та виступає важливим інструментом, який дозволяє інтегрувати теоретичні знання і практичний досвід, забезпечуючи підготовку конкурентоспроможних фахівців.

2. Дистанційне навчання є сучасною освітньою технологією, яка базується на використанні інформаційно-комунікативних технологій і забезпечує можливість організації навчального процесу незалежно від місця перебування студентів і викладачів. У закладах вищої освіти України ця форма навчання набула особливого значення в умовах пандемії та військового вторгнення.

Встановлено, що дистанційне навчання має свої особливості, які впливають на організацію навчального процесу у ЗВО:

1) Організаційні особливості дистанційного навчання в закладах вищої

освіти включають використання цифрових платформ для ефективної комунікації, індивідуалізацію навчання, гнучкість у розподілі часу і місця навчання, а також необхідність збереження мотивації та підтримки студентів.

2) Педагогічні особливості дистанційного навчання полягають у необхідності застосування інноваційних методів і форм організації навчального процесу, розвитку самостійності та саморегуляції у студентів, а також створення ефективної комунікації і мотивації.

3) До психологічних особливостей відносяться потреба в мотивації, розвитку саморегуляції та адаптації до нових технологій і управлінні стресом.

Особливості дистанційного навчання потребують адаптації традиційних методів і підходів до організації освітнього процесу, акцентуючи увагу на самостійній роботі студентів. Для ефективної підготовки майбутніх фахівців необхідно розвивати їхні цифрові компетентності, навички самоорганізації та критичного аналізу. Водночас дистанційне навчання створює нові можливості для індивідуалізації навчання та інтеграції інноваційних освітніх технологій.

3. Самостійна робота студентів у дистанційному навчанні є ключовим елементом освітнього процесу, адже вона сприяє розвитку професійних компетентностей, формуванню самодисципліни, вміння приймати рішення та критично мислити.

Досліджено форми і методи організації самостійної роботи студентів у дистанційному форматі.

До основних форм організації самостійної роботи в дистанційному форматі відносяться: індивідуальна робота з освітніми платформами, групові проєкти та дослідницькі завдання, виконання кейсових завдань, самостійне вивчення додаткової літератури та медіаконтенту, використання тестів для самоперевірки та ін.

Методи організації самостійної роботи в умовах дистанційного навчання є різноманітними та повинні враховувати специфіку цифрового освітнього середовища, індивідуальні особливості студентів та їхню готовність до самостійного опанування матеріалу. Кожен метод сприяє розвитку певних

компетентностей і вмінь, необхідних для майбутньої професійної діяльності: проєктний і дослідницький методи сприяють розвитку творчого підходу до вирішення завдань і поглибленню знань; проблемно-орієнтоване навчання готує студентів до вирішення реальних професійних ситуацій; ігрові методи підвищують зацікавленість і сприяють засвоєнню складних тем; рефлексивні методи допомагають студентам критично оцінювати свою діяльність і сприяти самовдосконаленню. Поєднання цих методів створює умови для формування всебічно розвиненого, самодостатнього фахівця, готового до професійної діяльності в сучасному освітньому середовищі.

4. Експериментальне дослідження стану організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання дало змогу виявити як сильні сторони, так і проблеми, які потребують вирішення. До переваг належать висока технічна підготовленість студентів і їхній інтерес до додаткових джерел інформації, тоді як серед труднощів виділяються низька рефлексивна готовність, складнощі з плануванням часу та недостатній рівень когнітивної самостійності.

Отримані результати підтвердило необхідність розробки та впровадження моделі організації самостійної роботи, яка б враховувала мотиваційні, когнітивні та технічні аспекти, сприяючи професійному розвитку майбутніх педагогів ЗВО.

5. Розроблено модель організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання, яка враховує педагогічні, психологічні та технологічні аспекти дистанційного навчання та спрямована на формування у студентів навичок самостійності, саморегуляції та професійної відповідальності.

Розроблена модель представлена логіко-структурною схемою, складові якої поділено на три блоки: цільовий (визначає мету, завдання, методичні підходи та принципи організації самостійної роботи майбутніх педагогів ЗВО в умовах дистанційного навчання), змістовий (охоплює педагогічні умови, методи, засоби та форми роботи) та результативний (спрямований на оцінку

досягнення поставлених цілей та завдань та містить критерії оцінювання, рівні та результати навчання).

Модель є динамічною та адаптивною, що дозволяє враховувати індивідуальні потреби студентів із різним рівнем готовності до самостійної роботи, виявлені під час дослідження. Її впровадження сприятиме підвищенню якості професійної підготовки майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

6. Розроблено рекомендації з організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти у системі дистанційного навчання. Рекомендації спрямовані на оптимізацію самостійної роботи студентів за допомогою платформи Moodle, що дозволяє створити організоване, доступне та мотивуюче середовище дистанційного навчання. Вони допомагають врахувати індивідуальні потреби студентів, забезпечити їхню технічну, когнітивну та рефлексивну підтримку, а також сприяють підвищенню ефективності підготовки майбутніх педагогів закладів вищої освіти до професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підручник. Київ : Либідь, 1998. 558 с.

2. Анікіна І. В., Антонюк Л. В., Багно Ю. М., Хміль О. О. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладів вищої освіти. *Перспективи та інновації науки. Педагогіка. Психологія. Медицина*. 2022. № 13 (18). С. 39-54.

3. Антонюк М. С. Психологічні особливості формування в студентів умінь і навичок самостійної роботи. *Сучасні педагогічні технології у вищий школі*. 1995. № 1. С. 111-113.

4. Балицька Т. В. Організаційно-педагогічні умови самостійної роботи студентів у процесі кредитно-модульного навчання. *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2011. № 13, ч. І. С. 53-59.

5. Бєляєв С. Б. Технологічний підхід до організації самостійної роботи студента. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2012. Вип. XXX. С. 13-23.

6. Бойко Н. І. Організація самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій : дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2008. 255 с.

7. Бублій Т. Д., Сідаш Ю. В. Цілеспрямованість як запорука успіху в організації самостійної роботи студентів на кафедрі терапевтичної стоматології. *Світ медицини та біології*. 2014. № 3(45). С. 185-188.

8. Бугра А. В., Коновал О. А. Методика самостійної роботи студентів : навч.-метод. посіб. Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2014. 124 с.

9. Буряк В. К. Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра. *Рідна школа*. 2001. № 9. С. 49-51.

10. Буряк В. К. Самостійна робота як системоутворюючий елемент навчальної діяльності студентів. *Вища школа. Освітні технології*. 2008. № 5.

С. 10-24.

11. Вербицька В., Кадер С., Ахмедов М.. Особливості самостійної роботи як засобу формування компетенцій майбутніх фахівців. *Формування професійних компетентностей у майбутніх фахівців в умовах інформаційного суспільства*. URL: https://api.dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/0695df20-798c-4309-808a-981c23287daa/content.

12. Внукова Н. М., Пивоваров В. М., Успаленко В. І. Стратегія посилення самостійної роботи студентів у контексті приєднання України до Болонського процесу. URL: http://www.library.hneu.edu.ua/storage/lib_pokaz_2/vnukova/bibl-pokazhchik/index.html.

13. Волобуєва Т. Б. Самовчитель з організації дистанційної освіти. Харків : Основа, 2010. 256 с.

14. Воротникова І. П., Якубов С. В. Упровадження дистанційних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів : навч.-метод. посіб. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. 140 с.

15. Гавриш Н. В., Лопухіна Т. В. Організація самостійної пізнавальної діяльності майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*. 2005. Вип. 8. С. 8-14.

16. Галета Я. Формування пізнавальної самостійності майбутнього керівника освітньої установи. *Наукові записки. Педагогічні науки*. 2020. Вип. 107. С. 88-97.

17. Герасименко І. В., Садовий А. І., Білан Н. С. Використання системи дистанційного навчання на базі MOODLE для доуніверситетської підготовки. *Moodle Moot Ukraine*. URL: https://2013.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=31.

18. Гнєдкова О. О. Педагогічні умови формування фахових знань майбутніх учителів іноземних мов у процесі дистанційного навчання : дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Херсон, 2017. 294 с.

19. Голуб Н. П., Поторій М. В., Лендєл В. Г. Самостійна робота як ефективний засіб реалізації компетентнісного підходу до навчання та активізаціїї навчальної діяльності студентів хімічного факультету. *Науковий*

вісник Ужгородського університету. Хімія. 2011. № 1 (25). С. 72-77.

20. Гонзуль В. П. Особливості організації самостійної роботи студентів технічних ВНЗ при оволодінні курсу «Нарисна геометрія». *Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики*. 2015. Т. XIII, вип. 2 (36). С. 222-228.

21. Дзямко В. Й., Артемчук Л. М., Калашник О. В., Мусійчук С.М. Дистанційне навчання в закладах вищої освіти: особливості впровадження під час воєнних дій в Україні. *Перспективи та інновації науки. Педагогіка. Психологія. Медицина.* 2023. № 7 (25). С. 83-91.

22. Дистанційне навчання : дидактика, методика, організація : монографія / В. Г. Гетта та ін. Чернігів : Редакційно-видавничий відділ ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2017. 286 с.

23. Дистанційне та змішане навчання як засіб реалізації індивідуальної траєкторії професійного зростання педагога : монографія / за наук. ред. І. П. Воротникової. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. 256 с.

24. Долгопол О. О., Кір'янова, О. В. Особливості організації самостійної роботи студентів під час вивчення гуманітарних дисциплін в умовах дистанційної форми навчання. *Наукові записки. Педагогічні науки*. 2022. № 207. С. 128-131.

25. Дольнікова Л. В., Гаврилюк М. В. Організування самостійної роботи студентів у закладі вищої освіти в умовах онлайн-навчання. *Теорія і методика професійної освіти*. 2021. Вип. 37. С. 183-187.

26. Дудчак Г. І. Педагогічне керівництво самостійною роботою майбутніх учителів початкових класів в умовах ступеневої освіти : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2014. 21 с.

27. Железнякова Е. Ю. Організація самостійної роботи студентів у системі Moodle. *Новітні комп'ютерні технології. Хмарні технології навчання*. 2014. Т. 12. 194-203.

28. Каленик М. В. Організація самостійної роботи студентів під час лабораторних занять з методики навчання фізики. *Актуальні питання*

природничо-математичної освіти. 2019. Вип. 1 (13). С. 12-20.

29. Карбованець О. І. Модель організації самостійної роботи студентів мікробіологічного змісту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Вип. 26. С. 87-90.

30. Коваль Т., Аврамчук А. Використання системи Moodle для створення мультимедійних електронних освітніх ресурсів з мовних дисциплін: зарубіжний і вітчизняний досвід. *Педагогічний процес: теорія і практика. Педагогіка*. 2016. № 2 (53). С. 93-99.

31. Козак Л. В. Організація самостійної роботи у підготовці майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології. *Педагогіка.* 2013. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3246/1/козак%204.pdf.

32. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики / заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.

33. Коростіянець Т. П. Недялкова К. В. Самостійна робота студентів в умовах дистанційного навчання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки : реалії та перспективи*. 2021. Вип. №84. С.84-88

34. Кочарян А. Б. Сучасні тренди ІКТ в освіті. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2014. № 5 (53). С. 10-15.

35. Кравчук О. М. Сутність самостійної роботи студентів. *Формування самостійної пізнавальної діяльності учнів та студентів при вивченні фізико-математичних дисциплін* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Луцьк, 7-12 квіт. 2014 р.). Луцьк, 2014. С. 78-81. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/4087/1/Kravchuck%20O.M..pdf.

36. Кудрявцева О. А. Педагогічні умови ефективної організації самостійної роботи з вивчення педагогічних дисциплін майбутніми педагогами дошкільної освіти в позааудиторний час. *Наука і освіта*. 2015. № 9. С. 118-125.

37. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання : умови застосування. Харків : НТУ «ХПІ»: Торсінг, 2002. 320 с.

38. Кушнірук А. С. Сутність самостійної дослідницької роботи майбутніх учителів математики. *Наука і освіта*. 2012. № 8. С. 89-91. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/journals/2012/NiO_8_2012/st/Kush.htm.

39. Лаврентьєва О. О. Особливості організації самостійної роботи майбутніх учителів природничих дисциплін. *Теорія і практика організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів* : монографія / ред. проф. О. А. Коновал. Кривий Ріг, 2012. С. 66-93.

40. Мачинська Н. І. Дистанційне навчання – новітня технологія підготовки фахівців у вищому навчальному закладі. *Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи*. 2009. Ч. 1. С. 93-97.

41. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / О. В. Малихін, І. Г. Павленко, О. О. Лаврентьєва, Г. І. Матукова. Сімферополь : Дайфі, 2011. 270 с.

42. Муковіз О. П. Теоретичні та методичні засади дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи : дис. … д-ра пед. наук : 13.00.04. Умань, 2017. 142 с.

43. Опанасенко Н. І. Самостійна робота студентів при вивченні історії педагогіки. *Наукові записки. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 173. С. 147-150.

44. Організаційно-педагогічне забезпечення дистанційного навчання в професійно-технічних навчальних закладах : метод. посіб. / О. В. Базелюк та ін. Житомир : Полісся, 2019. 204 с.

45. Осадчий В. В. Система дистанційного навчання університету. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2010. № 5. С. 7-16.

46. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 08 вересня 2020 р. № 1115. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text.

47. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах від 2 червня 1993 р. № 161. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/

z0173-93#Text.

48. Прядко О. В. Сучасний стан самостійної роботи студентів ЗВО в умовах дистанційного навчання. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2023. URL: https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5521.

49. Рибак С. Б. Баумвальд Н. Б. Писарик Р. М. Сутність і структура самостійної навчальної діяльності студентів. *Український науково-інтелектуальний простір: реалії та перспективи розвитку* : IV Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Переяслав-Хмельницький, 28-30 квіт. 2012 р.). Переяслав-Хмельницький, 2012. URL: http://oldconf.neasmo.org.ua/node/932.

50. Савельчук І. Б., Бибик Д. Д. Організація самостійної роботи студентів в умовах дистанційної освіти в галузі «соціальна робота». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка. Соціальна робота*. 2022. Вип. 1 (50). С. 252-255.

51. Самойленко Н. І. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. *Теорія і методика професійної освіти*. 2023. Вип. 66. С. 177-182.

52. Система електронного забезпечення навчання ЗНУ Moodle. URL: https://moodle.znu.edu.ua/.

53. Скасків Г. М. Впровадження гейміфікації при вивченні цифрових технологій. *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. 2022. Вип. 54, т. 2. С. 202-204.

54. Тамаркіна О. Самостійна робота студентів ЗВО в умовах дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 34, т. 5. С. 228-231.

55. Танько Є. В. Організація самостійної роботи студентів в університетах Великої Британії : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.01. Харків, 2015. 24 с.

56. Теорія і практика організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів / ред. О. А. Коновала. Кривий Ріг : Книжкове видавництво Кирєєвського, 2012. 380 с.

57. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів : навч. посіб. / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2001. 384с.

58. Ткаченко Л. В., Хмельницька О. С. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2021. № 75. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/75/part_3/20.pdf.

59. Умрик М. А. Організація самостійної роботи майбутніх учителів інформатики в умовах дистанційного навчання інформатичних дисциплін : дис. … канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2008. 192 с.

60. Цись О. О. Використання технологій електронного навчання в організації самостійної навчальної діяльності студентів. *Педагогічний альманах*. 2017. Вип. 35. С. 180-186.

61. Цись О. О. Організація самостійної навчальної діяльності студентів технолого-педагогічних спеціальностей засобами інформаційно-комунікаційних технологій : навч. посіб. Тернопіль : Осадца Ю.В., 2018. 150 с.

62. Яблонська Т. М. Методичні рекомендації до організації практичних занять та самостійної роботи студентів з дисципліни «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського,2021. 30 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для визначення стану організації самостійної роботи майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання

Мета анкети: виявити рівень організації самостійної роботи студентів у дистанційному навчанні, їхні труднощі та ефективність використання ресурсів.

Шановний учасник анкетування заповніть анкету, обравши один із запропонованих варіантів відповіді, або дайте розгорнуту відповідь, якщо це зазначено. Відповіді залишаються анонімними.

Блок 1. Загальна характеристика самостійної роботи.

1.1. Чи вистачає вам часу для виконання самостійних завдань у дистанційному навчанні?

- так, завжди;
- частково;
- ні, не вистачає.

1.2. Як ви оцінюєте свою здатність планувати самостійну роботу?

- дуже добре;
- добре;
- задовільно;
- погано.

1.3. Скільки часу ви зазвичай витрачаєте на самостійну роботу за день?

- менше 1 години;
- 1-2 години;
- 3-4 години;
- більше 4 годин.

Блок 2. Використання інформаційно-комунікаційних технологій.

2.1. Які засоби інформаційно-комунікаційних технологій ви використовуєте для організації самостійної роботи? (можна обрати декілька варіантів)

- Google Classroom;
- Moodle;
- Zoom, Google Meet, Microsoft Teams;
- онлайн-бібліотеки;
- планувальники завдань (Trello, Google Calendar тощо)
- інше (вкажіть): _____.

2.2. Наскільки часто ви використовуєте інформаційно-комунікаційні технології у самостійній роботі?

- щодня;
- кілька разів на тиждень;
- рідко.

2.3. Чи виникають у вас труднощі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій?

- ні, все зрозуміло;
- інколи виникають;
- часто виникають.

Блок 3. Труднощі у самостійній роботі.

3.1. З якими труднощами ви найчастіше стикаєтеся? (можна обрати декілька варіантів)

- недостатньо зрозумілі завдання;
- брак технічного забезпечення (комп’ютер, інтернет тощо);
- труднощі з організацією часу;
- відсутність зворотного зв’язку від викладача;
- інше (вкажіть): _____.

3.2. Чи достатньо ви мотивовані для виконання самостійних завдань?

- так, завжди мотивований;
- мотивований частково;

- не мотивований.

Блок 4. Оцінка підтримки з боку викладачів.

4.1. Чи отримуєте ви достатньо консультацій від викладачів для виконання самостійних завдань?

- так, завжди;
- інколи;
- ні.

4.2. Який формат консультацій для вас найбільш зручний?

- онлайн-зустріч (Zoom, Google Meet тощо);
- чат у месенджерах (Telegram, Viber);
- електронна пошта;
- інше (вкажіть): _____.

Додаткові питання:

1. Що, на вашу думку, можна покращити в організації самостійної роботи у дистанційному навчанні? _____.

2. Що допомагає вам найкраще справлятися з самостійною роботою? _____.

анкета дозволить оцінити загальний стан організації самостійної роботи, виявити труднощі та сформувати рекомендації для вдосконалення дистанційного навчального процесу.

Додаток Б

Опитувальник для визначення рівня готовності студентів до самостійної роботи в умовах дистанційного навчання

Шановні студенти!

З метою вивчення вашої готовності до самостійної роботи в умовах дистанційного навчання просимо відповісти на наступні питання.

1. Чи вважаєте ви, що самостійна робота є важливою для вашої професійної підготовки?

- так;
- ні;
- важко сказати.

2. Як часто ви виконуєте завдання самостійно, без сторонньої допомоги?

- завжди;
- часто;
- рідко;
- ніколи.

3. Що вас найбільше мотивує до виконання самостійних завдань?

- бажання отримати високі оцінки;
- інтерес до предмету;
- прагнення до професійного розвитку;
- інше (уточніть): _____.

4. Чи вмієте ви планувати свій час для виконання самостійної роботи?

- так, завжди;
- іноді;
- ні.

5. Як часто ви користуєтеся розкладом або списком завдань для організації своєї роботи?

- завжди;
- іноді;
- ніколи.

6. Чи маєте ви постійне місце для роботи, де вас нічого не відволікає?

- так;
- ні.

7. Чи легко вам розібратися в новому матеріалі самостійно?

- так, без проблем;
- потрібно додаткове пояснення;
- ні, важко.

8. Чи користуєтеся ви додатковими джерелами (посібники, відеоуроки, онлайн-курси) для кращого засвоєння матеріалу?

- так, часто;
- іноді;
- ніколи.

9. Чи вмієте ви аналізувати та систематизувати інформацію з різних джерел?

- так;
- частково;
- ні.

10. Чи маєте ви доступ до стабільного інтернету для дистанційного навчання?

- так;
- ні.

11. Чи володієте ви навичками роботи з основними платформами для дистанційного навчання (Zoom, Google Classroom, Moodle тощо)?

- так, впевнено;
- так, але іноді виникають труднощі;
- ні, мені допомагають інші.

12. Які цифрові інструменти ви використовуєте для організації

самостійної роботи? (можна обрати кілька варіантів)

- текстові редактори;
- презентаційні програми);
- системи управління завданнями;
- інше (уточніть): _____.

13. Як часто ви аналізуєте свої помилки після виконання завдань?

- завжди;
- іноді;
- ніколи.

14. Чи робите ви висновки, як покращити свою роботу після отримання зворотного зв’язку від викладача?

- так, завжди;
- іноді;
- ні.

15. Чи вважаєте ви, що вмієте об’єктивно оцінювати власні результати?

- так;
- частково;
- ні.

16. Як ви вважаєте, що найбільше заважає ефективній самостійній роботі в умовах дистанційного навчання? Висловить свою думку.

Дякуємо за ваші відповіді!